



# PARADOX

Astăzi, ca și odinioară angrenajele, mașinile conduc, exercită un adevărat efect hipnotic asupra conștiinței artistice și inevitabil asupra produselor sale, cunoașterea matematică, exactă, precisă a lor devenind tot mai mult apanajul unor grupări restrinse, adesea cu pretenții separatiste, exclusiviste: breslele și mai apoi sectoarele ingineresti supraspecializate. Comparate inevitabil cu fragilitatea și perenitatea omenească a creatorilor, invențiile moderne au condus inițial la interpretarea artistică, la identificarea miraculoasă a lor cu adevărate perpetuum-mobile fictive, în această primă etapă prietenoasă, utile, potențatoare ale rolului speciei în univers, ciclul vizionar al romanelor verniene fiind în acest sens edificator. Odată cu avântul revoluției industriale, posibilitățile de interpretare plurivalentă, deschise și oferite cu dărnice de psihologie, sociologie, ecologie și ergonomie asupra aplicațiilor practice ale cuceririlor științei contemporane au dezvăluit fațetele ascunse, adesea doar la o superficială analiză pozitivă ale mecanizării, automatizării, serializării, acaparatoare de uriașe rezerve, pînă acum deloc sau slab folosite, ale potențialului uman, energetic și de materii prime ale planetei. Evoluția explozivă a informaticii și a electronicii a condus la apariția și dezvoltarea unor generații succesive de sisteme de o complexitate crescîndă, din ce în ce mai impresionantă prin capacitățile lor cognitive, senzoriale, decizionale și de mișcare, mereu îmbunătățite, roboții (deocamdată) industriali, ruptura tot mai pregnantă dintre om și mașină, născută din însăși apariția posibilității de comparație a calității activităților prestate, căpătînd semnificații din ce în ce mai complexe. Omul nu mai formează, în această nouă etapă, acea indisolubilă, ideala unitate cu tehnologicul, dimpotrivă, falia se adin-

realității — cum ar fi psihologia omului nou, odiseea sa culturală, cognitivă și afectivă, angajarea sa socială și politică, nolle sale dimensiuni și opțiuni filozofice și morale — a ignorat însă în mod constant dialogul asupra tehnologiei, asupra alienării umane care decurge din proliferarea acesteia, perpetuă idiosincrazie la o presupusă coborîre la nivelul materialist-vulgar (-izator) al unei așa-zise tehnocrații aculturale, de pe urma căreia se trag însă maxime foloase — chiar (și mai ales) culturale... Dintre puținele excepții, la o extremă — literatura existențialistă franceză, al cărei apostoli își declarau în mod programatic indiferența și nonapartenența la toate sistemele morale, sociale și materiale ale civilizației contemporane, în numele unei eliberări și obiectivizării abstracte, totale a conștiinței individuale, la cealaltă extremă — literatura beat a anilor '60, care nega și contesta vehement, virulent, societatea tehnologică modernă în ansamblul ei, cu toate particularitățile care o caracterizează. Undeva la mijlocul acestor tendințe radicale, dar trecătoare, premergîndu-le cu mult în timp, asimilîndu-le parțial mijloacele, continuîndu-le și mereu actualizîndu-le, literatura de anticipație, care a încercat să digere și mai digeră încă, utilizînd fermenți estetici proprii, pentru a o face asimilabilă, acceptabilă, integrabilă cultural — întreaga infrastructură industrială de vîrf actuală, cît și colosul ce se întrezărește într-un mîine, probabil nici nu așa de îndepărtat.

În Science-Fiction tehnocultura și implicațiile sale sînt monopolizate în mod exhaustiv ca modalități de expresie literară specifice, obligatorii, sine-qua-non ale genului. Causă determinantă și favorizantă a apariției și evoluției acestei literaturi, tehnica este valorificată în mod creator, cu mijloacele

## ANTICIPAȚIA ÎMPOTRIVA ALIENĂRII

ceste aparent ireversibil, ramificîndu-se în direcții nebănuite odată cu implementarea inteligenței artificiale în toate domeniile, fenomen reflectat sublimat și în constituirea paralel-simultană a unor tendințe artistice frondiste, de analiză acidă ori de contestare făcîșă a meritelor altădată indiscutabile ale statusului industrial constituit.

Pe măsura creșterii gradului de complexitate a realizării lor printr-o tot mai evidentă super-specializare, obiectele, subansamblele, piesele componente — în periphiul lor magic de la faza de minereu la cea de fuzee — se depersonalizează, se distanțează de conștiința producătorilor, ce nu mai pot folosi direct roadele muncii și nici întrevedea, decît vag, destinația și semnificația ei precisă, rezultatele muncii devenind entități neutre, abstracte, necesare asigurării mijloacelor cotidiene de existență de altă natură, dar oricum străine, îndepărtate de aspirațiile directe ale individului. Persoana se instrăinează astfel treptat de macrostructura tehnologică a societății, fenomen bazat pe dihotomia tot mai accentuată dintre esența spirituală a Omului și ambientul său tehnic, din al cărui corn al abundenței inventivitate se revărsă tot mai multe obiecte, „produse perfecte”, gadget-uri declarate indispensabile unei noi condiții, unei noi culturi, unui nou nivel de civilizație, omul devenind un înșingurat, un instrăinat, un alienat al propriului mediu, pe care nu mai poate să-l controleze, el, cel mult, să-l utilizeze la maximum. Vechile spalme ancestrale generate de neînțelegerea lumii înconjurătoare sînt reactualizate, sînt înlocuite de intimidarea, de angoasarea individului prin limitarea inevitabilă a cîmpului său de cunoaștere a ambientului tehnic, facilitățile oferite reprezentînd prea puține supape și compensații. Efectul anestezie tradițional al religiiilor dovedindu-se tot mai puțin eficient, s-a încercat aplicarea cu un succes relativ a metodei sondării freudiene a subconștientului, procedeu și el tot mai puțin adecvat odată cu proliferarea fără precedent a modernelor conurbații industriale. Asistăm de aceea și astăzi la o continuă, la o flexibilități gîlceavă, adesea neînțeleasă pe deplin, a intelectului hiper-lucid cu specializarea, cu serializarea, cu robotizarea, fenomene care, dacă nu pot fi contestate desigur în bloc, pot fi supuse însă unor dezbateri critice, reformatoare, constructive. Clubul de la Roma a sesizat căile greșite, extensive, urmate de economia mondială, Toffler a semnalat impactul ritmului rapid de schimbare asupra capacității noastre limitate, de fapt needucate, de adaptare la noul habitat, Servan-Schreiber a observat posibilitatea ieșirii parțiale din criză prin trecerea la revoluția informatică și robotică masivă și generalizată, teoriile tentante, importante în dezbaterile contemporane de idei, dar care nu explică în suficientă măsură și nici nu oferă decît vremelnice sau parțiale soluții la problemele extrem de complexe ale civilizației.

Conștiința literară contemporană, adine implicată în reflectarea completă a altor probleme majore ale

unul fantastic raționalist, feeric, deductiv, autoreflexiv și extrapolativ, deși adesea simplist și schematic, care nu are pretenția absurdă de a da soluții practice de nici o natură, investigîndu-se doar, cu instrumentele specifice artei, un domeniu magic rămas încă, din fericire, neexplorat și neexploatat, acela al materiei — disciplinate, ordonate, organizate, activată — deși încă nu pe deplin cunoscută și stăpînită de om, lărgindu-se astfel, după puteri, cîmpul de percepere, reflectare și interpretare estetică cît mai cuprinzătoare a lumii. În cazul super-mașinilor fictive docile, în jurul acestora se întrepesează multitudinea de situații și posibilități evolutive — psihologice, comportamentale, sociale, etice, filozofice — ale diferitelor personaje mai mult sau mai puțin conturate literar, adesea eclipsate de calitățile extraordinare, exacerbate ale unui tehnologic pantagruelle, apreciat drept vital, indispensabil, umanizator al lumii, deci dez-robotor, dez-alienant prin posibilitățile speculative-enorme, demurgice, oferite, de la joaca genetică la popularea altor planete, de la volajul temporal la contactarea altor civilizații și așa mai departe. Atunci cînd, dimpotrivă, este valorificată ideea revoltelor, a-greslunilor, distructivității sistemelor inițial ascultătoare sau cea a absurdului, neînțeleșului comportării a altor modalități de organizare, non-umane, pe baza principiului dialectic al rezultatului negării negației, alienarea, instrăinarea filozofică, etică a ficțiunii, a textului se suprapune automat alienării reale, înconștiente a lectorului, pe care o anulează, rezultînd, e drept pe o cale mai lungă, mai întortocheată și mai dificilă, aceeași re-umanizare dez-alienantă, integrativă scontată.

Produsă inițial — parțial, și acum — după principiile neliterare ale economiei pieței, pe baza legii cererii și a ofertei și a unor contracte editoriale (chiar nume ilustre!) pe termen lung, literatura de anticipație a trezit inițial un fenomen de respingere în ansamblu din partea marii majorități a criticii literare pe bună dreptate vexată, pînă în momentele decisive cînd cantitatea ducea în mod inevitabil la salturile calitative necesare mult așteptate, reprezentate de capodopere iscalite de Mari Maestri unanim — de acum — recunoscuți. Pauperitatea — e drept relativă, dar constant-evidentă în cele mai multe producții ale genului — a mijloacelor și efectelor literare, călcîi al lui Abile pentru care se mai plătește încă un greu tribut și în prezent — se motivează prin intenția auctorială nedeclarată, poate subconștientă, de neîncercare, de simplificare a textului, de realizare prin aceasta a unei largi adresabilități și accesibilități — și așa îngreunată, se crede, de complexitatea, arida, sufocanta latură „științifico-”, presupusă dificil de asimilat, dar, culmea! — totuși adeseori pueril ori greoi explicită și introdusă în

VOICU A. DAVID ■

(Cont. în pag. a 2-a)

## Timpul Kairos și agonia lui Cronos

Uneori timpul, uluitor remediu (și aliat totodată) împotriva a ceea ce tinde să copleșească existența umană dintotdeauna, pare nedrept și ascunde în faldurile sale autori și fapte culturale ce nu vor mai leși niciodată la lumină. Ceea ce în cele mai multe cazuri este un lucru drept. Alteleori după un anumit interval redescoperim, regăsim. Le integrăm și dăm din nou vîna pe timpul Cronos. Sau pe hazard.

Însă uitarea, în curgerea, trecerea anacronică a lumii și veacurilor, poartă mai degrabă vîna noastră, cîci timpul este suficient de implicat, dar și suficient de neutru în ceea ce privește faptele noastre. „Vremea are vreme pentru toate”, spune Constantin Noica, cel care nu are niciodată timp este omul!

Faptul că, o dată cu moartea lui Ovidiu Șurianu, petrecută în octombrie 1977, în urma sa nu au rămas decît două cărți tipărite, uneori amintite, extrem de rar citate și aproape niciodată citite s-ar putea crede că spune totul despre cel care trebuia să aibă o Operă.

Am putea spune că timpul, da, are dreptate: Ovidiu Șurianu nu este scriitor, el nu a dat o Operă. Rămîne numai amintirea unui spirit deschis, volubil, bonom și pedant. Uneori nici măcar atât.

Citînd cu atenție scrierile celui care ani în șir a fost mentorul cenacului H. G. Wells, avem surpriza să constatăm că el are investită în paginile sale o surprinzătoare și relevantă modernitate.

Comparativ, se poate afirma că scrierile lui stă în picioare, că are trăsături și intuiții fundamentale pentru un anumit mod de a înțelege literatura SF.

Ovidiu Șurianu s-a născut în ziua de 28 noiembrie 1918, în localitatea Surdești, județul Maramureș. A făcut școala primară în sat. Băceul l-a terminat în Baia Mare. Urmează apoi cursurile facultății de Medicină Veterinară din București, absolvînd-o în 1943, cînd își ia și doctoratul. Își începe activitatea profesională la Sasca Montană, județul Caraș-Severin. Stă cîțiva ani la Novaci, în județul Gorj și un timp la Lugoj, după care, din 1955, vine în Timișoara. Aici deține funcția de medic șef al orașului. Pînă la decesul survenit la 26 octombrie 1977, într-un autobuz, mai lucrează ca medic la circumscripția Ciarda Roșie.

Foarte puțină lume știe că a debutat în anul 1934 (decî la 16 ani), într-un ziar din Baia Mare, cu romanul istoric Dinastia cezarilor, astăzi, din păcate, pierdut. Singurul exemplar cunoscut, dar și acesta incomplet, se află în posesia familiei autorului.

Citînd astăzi, romanul Dinastia Cezarilor surprinde prin puterea tinărului de atunci de a contura o lume credibilă a Romei antice, o lume în care personajele au individualitate, iar epical o curgere echilibrată într-o proporție bine dozată.

În anul 1967 publică la Editura Tineretului volumul Chela comorilor, unde, pe lângă povestirea care dă titlul cărții, mai sînt incluse: Înflînire în țara pulberii, o poveste despre resorturile omenescului, despre eroism și prietenie în pustiu marșian, Vrăjitorul, fără indoială una dintre cei mai bune povestiri ale autorului, unde invenția (mijlocul generator de SF) este pusă în paranteză, urmărindu-se reacția personajelor în raport cu descoperirea propusă. Ultima este Înflînire în insula dragonilor — piesă importantă în volum, ea nu se ridică totuși la puterea de sugestie a celorlalte.

În 1972, îngrijit de același Victor Zednic la Editura Albatros, apare un nou volum, intitulat Înflînire cu Hebe, volum ce cuprinde o altă mare realizare a autorului: povestirea Galbar.

Galbar este publicat din nou în 1973 la Editura Stadlon, sub formă de benzi desenate, desenele fiind executate de Sandu Florea.

Aici se încheie (deocamdată, sperăm) activitatea sa editorială. A mai colaborat la diferite culegeri de texte (antologii), precum și la colecția de povestiri SF, la revistele Orizont, Vatra și la Ziarul Științelor și Călătoriilor. A fost

LUCIAN VASILE SZABO ■

(Cont. în pag. a 2-a)

## Elemente S.F. în literatura generală (II)

După ce în prima parte am amintit căile prin care motive S.F. au pătruns și pătrund încă în literatura generală, în continuare ne vom opri, cu totul sumar, la diversitatea posibilităților structurale și funcționale întâlnite în noul mediu.

I. Surprinzător, poate chiar paradoxal, este rolul de nucleu al unui întreg roman sau numai al unui fragment pe care îl joacă elementul S.F. Situație uimitoare de vreme ce ne-am așteptat ca el să fie doar un ingredient în literatura de „tradiție realistă”. Două lucrări, oarecum recente, bine primite de critică, se află în această situație: „Efectul P de Gheorghe Schwartz și Tratament fabulatoriu de Mircea Nedelciu.

Afirmația că un element S.F. poate să ocupe un loc central într-un roman main-stream ridică de

îndată o dificilă chestiune de taxonomie: de unde știm că lucrarea respectivă face parte din mainstream și nu este un S.F. propriu-zis? Răspunsul la această întrebare ar trebui să facă apel la teoria literaturii S.F., să invoce o serie de criterii riguroase care să ajute în stabilirea naturii adevărate a unei opere: S.F. sau ne-S.F. Cum pînă în prezent, istoria literaturii S.F. nu a rezolvat multumitor problema specificului, persistînd opinii foarte diferite, nu există, prin urmare, nici un fel de criterii a căror valabilitate să nu fie pusă la îndoială. Mai mult chiar, discuțiile privind esența literaturii S.F. au ajuns să fie ocolite pentru că deveniseră plictisitoare prin repetarea unor locuri comune, nu întotdeauna exacte. Pînă cînd lucrurile se vor schimba, se procedează oarecum impresionist: citește un text, am „sentimentul” că este S.F. (sau nu

este S.F.), apoi caut argumentele justificative. Nu mult diferit am procedat și în cazul celor două romane amintite mai înainte. M-am bazat, drept, nu pe propria mea impresie, ci pe opiniile criticii literare, în măsura în care mi-au fost accesibile: unsprezece cronici la Efectul P și șaisprezece la Tratament fabulatoriu. Să vedem, dar, care sînt verdictele, uneori exprimate direct, alteori indirect, numai sugerat, privind încadrarea lucrărilor.

Șapte cronici apropie Efectul P de genul science-fiction, considerînd că romanul conține o parte sau fragmente ori numai elemente S.F. Il a prople, dar nu îl integrează! „În Efectul P scenariul de tip științifico-fantastic se apropie de exigențele unei utopii satirice moderne (...).” „De menționat numai că aspectul senzational, inerent unor fapte din recuzita S.F., suferă pe parcurs o modificare realistă, cu unele digresiuni anecdotice”. (Cornel Moraru, Vatra, 9/83) „Gheorghe Schwartz nu oferă statutul de «vedetă» nici elementelor de science-fiction (...), nici atmosferei de absurd și grotesc (...), nici locurilor comune ale «mainstream»-ului (...).” (Gabriel Rusu, Tomis, 7/83), „Prin subiect, recentul roman se apropie de literatura S.F. (...).” (Gheorghe Glodeanu, Steaua, 9/84) Efectul P, susține Tudor Dumitru Sava (Tribuna, 32/83), nu este omogen, migrează dintr-un „gen” în altul: cînd ești în atmosferă kafkiană, cînd „ești în plină proză S.F.”, cînd proza e fantastică cu totul”, cînd intră în zona politicului.

Un cronicar afirmă destul de limpede că nu este vorba de literatură științifico-fantastică: „Sigur, Efectul P poate fi citit și ca un roman de acțiune, aparent e chiar o fantezie de felul S.F., neadîncită însă în aceste date”. (A.I. Brumar, Astra, 9/83), iar alți trei nu amintesc în nici un fel literatura S.F. în legătură cu romanul în discuție. În trecut, trebuie să remarcăm existența unei anumite imprecizii termenologice: unii apreciază drept fantastic ceea ce alții consideră a fi S.F.

În concluzie, putem spune că nici unul din criticii avuți în vedere nu afirmă că Efectul P ar face parte din literatura S.F.

Încadrarea romanului Tratament fabulatoriu în literatura main-stream este și mai evidentă din moment ce în cincisprezece cronici nici măcar nu se amintește noțiunea de S.F., iar o a șasesprezecea respinge în mod explicit vreo influență a genului amintit: „Iată de ce n-aș zice că proza lui Mircea Nedelciu se atinge cu literatura S.F. pentru că peste tot nu se urmărește multiplicarea, în oglindă, a lumilor, ci se studiază uneori la modul propriu o conștiință «fabulatorie»”. (Val Condurache, Convorbiri literare, 10/86). Totuși, Constantin Sorescu notează că „senzația e mai degrabă de călătorie într-un «univers paralel». Falansterul pare a exista, dar pe alte coordonate ale timpului (...) și ale spațiului (...).” (Suplimentul LAST 7/87). În rest, cronicile vorbesc despre fantastic, fantasmagoric, oniric, simbolic și parabolă, schizofrenie, imaginar, halucinație, delir...

În fața unei asemenea unități de vedere, s-ar părea că va fi dificil să susținem existența vreunui element S.F. și încă într-o poziție cheie.

Premiza romanului Efectul P constă în descoperirea făcută de savantul Poolo: acesta a descifrat secretul vieții veșnice: „un om nu moare decât atunci cînd ajunge la convingerea că n-ar fi exclus să moară și el, cînd această posibilitate i se pare personală și profundă și nu o simplă expresie folosită în trecut. Bineînțeles, la această regulă se exceptează morțile brutale, survenite prin accident sau crimă”. (p. 243-244). Iată o idee parabolă, încadrabilă în categoria S.F. O acceptăm în planul ficțiunii nu pentru presupusul ei adevăr științific, ci pentru semnificația sa profundă: doar cînd te consideri invins, de abia atunci ești invins cu adevărat. Ideea S.F. glisează spre epic: „Ar fi de ajuns ca cineva să te transmită o parte din diferența lui vitală pentru ca muribunzii să continue să trăiască”. (p. 250).

În Tratament fabulatoriu, nu falansterul din Valea Pîlșii constituie elementul științifico-fantastic la care vrem să ne referim. De altfel, o serie de autori consideră că utopia nici nu face parte

Cu prilejul EUROCON-ului (Montpellier, octombrie 1987), Societatea Europeană de Science Fiction a acordat premiul pentru cel mai bun fanzin publicației PARADOX.



PRIX EUROPÉEN de SCIENCE FICTION

Décembre 1987 "PARADOX"

Pour l'ouvrage "Fânzina Română"

par les Assises de la SOCIÉTÉ EUROPÉENNE de SCIENCE FICTION

à la Sorbonne et au Palais de la Culture

à Paris le 10/11/87

Logo ESFS

## Anticipația împotriva alienării

(Urmare din pag. 1)

text; consecința, o fugă conștientă, o renunțare autoimpusă la complexitatea narativă a unor proze de factură evasiștiințifică de tip Joyce-Ian, de investigație psihologică de tip proustian ori de desfășurare culturală borgesiană. În compensație, se glisează spre simplitatea primară, simbolică a unor eposuri cu caracter primitiv, arhaic, arhetipal: mitul, legenda, odissea, epopeea, fabula, balada, care sînt re-create, re-structurate la un nivel modern, simulîndu-se mai mult sau mai puțin veridice obiectiva filtrare prin conștiința succesivă a numeroaselor generații, proces ce duce la ștergerea amănuntelor, la conservarea unui epic clarissim, la conturarea unor eroi și anti-eroi perfecți, la esențializarea expunerii, la apariția unor sublimi, dar rare metafore. Se restructurează astfel pe calea cea mai directă, cea mai simplă, relația omului cu lucrurile, prin reimpăcarea individului cu o civilizație ne-entropică, re-ordonată artistic, iluminist, prin extragerea persoanei din starea sa cronică de

ceartă, de înstrăinare de tehnosferă, prin absorbția și metabolizarea ei artistică exemplară, pînă la ultimele-i constituente micromoleculare.

Compensînd efectul psihologic negativ cumulativ al infrastructurii industriale, literatura de anticipație o repune totodată, fără teamă, în drepturile sale legitime, purificînd-o la modul idealic, optimal, Omul fiind, în ultimă instanță și pînă la proba contrarie, singurul factor ordonator conștient al lumii, în psihismul cărui se reflectă aceasta în întregime. Prin funcția catartică specifică artei, în particular prin defulările în ludic, estetic, simbolic și emoțional ale alienării individuale, se reînnoadă, astfel, treptat demult pierduta simbioză dintre om și mediul său înconjurător, luat în totalitatea sa ambivalentă modernă, artificialul fiind pus la egalitate cu naturalul. Prin demitizarea și aparenta lărgire și facilitare a accesului gnostic și afectiv uman la tehnosferă, literatura științifico-fantastică îi aduce acestuia un serviciu major, reaşezînd-o, reînțegrînd-o marelui circuit cultural contemporan al valorilor.

(Urmare din pag. 1)

tradus în rusă, germană, spaniolă, maghiară. Aparițiile în spaniolă au ulmit și contrariat la vremea lor. Aceste evenimente au avut loc în paginile revistei columbiene Universidad Pontificia Bolivariana, editată de universitatea din Medellín, al doilea oraș, ca mărime, din Columbia.

Ovidiu Șurlanu nu este un autor cu o producție literară întinsă. În afara volumelor publicate, subțirele și ele, scrierile sale pot fi adunate între copertile a maximum trei-patru cărți. Incluzem aici și manuscrisele pierdute, pentru că Ovidiu Șurlanu are și așa ceva. Cu puțin timp înaintea prematurului său succes, depusese la Editura Albatros un volum. Acesta, aflat în mîinile unui brav și meticolos slujitor al anticipației, Victor Zednic, s-a pierdut, deoarece redactorul colecției decedase și el cu cîteva luni înaintea lui Ovidiu Șurlanu. Despre soarta manuscrisului nu mai știe nimeni nimic.

Un alt volum inedit este cel intitulat Mașina care gîndește. Cu puțină șansă, vom ajunge poate vreodată în posesia lui...

Moartea l-a surprins pe autor scriînd. Romanul poartă provizoriu numele de Marea dilemă. Un fragment a apărut, prin grija lui Viorel Marineasa, în revista Forum studentesc, nr. 10 din 1977.

Tot ceea ce a publicat Ovidiu Șurlanu poartă amprenta unui spirit lucid, calculat, suplu și adesea simplu (nu simplist), fără complicații inutile. Ca formulă narativă, accentul cade pe substantiv și verb; uneori apare, poate prea des și adjectivul. Ideea este urmărită pas cu pas, fără divagații: fără digresiuni. Se poate identi-

## Timpul Kairos și agonia lui Cronos

fica aici un anumit schematism. Cadrele sînt limpezi, chiar transparente, ușor naive, uneori idilice, mimetice, prozaitice și prea puțin tensionate.

Personajele sînt creionate în tușe repezi, reprezentînd lumi diferite intrate în contact. Brutal sau insinuant. Eroule, ca Linda din Întîlnire cu Hebe, reprezintă idealuri. Personaje-

le masculine sînt, în toate cazurile, în centrul atenției. Sînt urmăriți în faptele lor, sînt înșelate, construite, zidite. Analiza psihologică nu este niciodată prea mult adîncită. Autorul pare că este împotriva divagațiilor subiectiviste, apăsătoare. Preferă o proză luminoasă, însă cu întîlniri și ciocniri care ating violența. Imaginile se derulează filmic, fără să mizeze pe o adîncime căutată cu tot dinadînsul. În unele locuri, lucrul acesta este înlocuit cu sugestii capabile să construiască o realitate credibilă și exactă, fără platitudini. Sînt pagini bune, chiar povestiri întregi: Galbar, Cheia Comorilor, Vrăjitorul, S-a născut un munte.

Ovidiu Șurlanu are mari merite în ceea ce privește impunerea la noi a unor teme. Cu unele a dat tonul, chiar dacă, mai tîrziu, ele au fost mai bine exploatare de alții.

În practică, autorul s-a ocupat de hidroliza furajelor grosiere. Preocuparea a trecut, tratată fiind într-un registru tragic și comic în același timp, în povestirea Cheia Comorilor. Izbucnește aici o ironie necrușătoare la adresa unor instituții și personaje. La un C.A.P. se obțin porci cu un volum deosebit. Dar din furajul respectiv au gustat și șobolanii. De aici o luptă în care fiecare lovește în fiecare. Eroul, medic veterinar (sublimă autoironie!), doarme. Doarme în tardă, în spatele clădirii C.A.P.-ului!

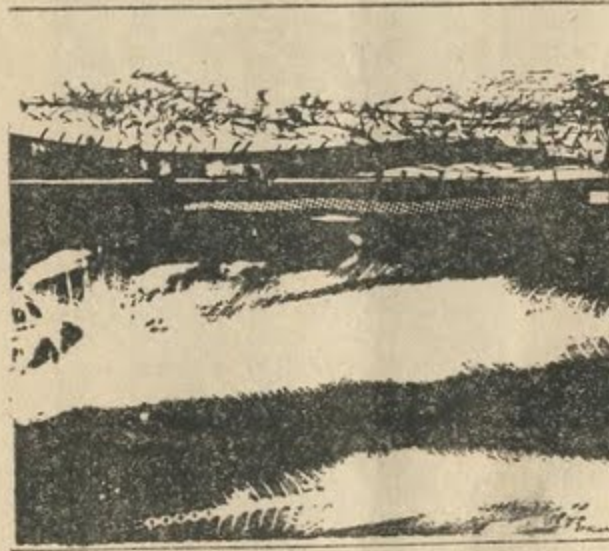
din S.F., deși adeseori ea poate fi întâlnită mai mult sau mai puțin voalat. Ceea ce interesează, din perspectiva discuției de față, este statutul ontic al aceluia „loc c. . . afara lumii”, „uitat de oameni, de hărți și de legi”. Dintre variantele explicative acreditate cu un anumit grad de probabilitate de către personajele romanului două sînt de factură realistă: pe de o parte, un teren neprielnic activităților economice, situat și în vecinătatea graniței, din aceste motive fiind neumbat și puțin cunoscut, iar pe de altă parte se sugerează că ar fi vorba de fantasmale obsesive ale unui nebun. Întîlnim, totuși, și o explicație de altă natură, o ipoteză de tip S.F. Critica a remărcat-o, dar nu i-a semnalat acest caracter vădit: „un plan în formă de bandă care este răsucit o singură dată și unit la capete dă banda lui Möbius pe care poți să mergi la infinit și nu știi niciodată cînd ajungi, cu adevăratele, pe partea cealaltă a planului, atunci înseamnă că sîntezi în stare și să vă imaginați că aceeași operație pe care a făcut-o Möbius cu un plan poate s-o facă natura cu un spațiu”.

Dar de ce ne interesează natura aceluia loc numit „Valea Pînșii”? În fond, ce contează dacă e un spațiu interior (vis, halucinație, reverie), unul real, exterior, obiectiv, banal sau extraordinar, ori un spațiu de tip fantastic (metafizic, aflat dincolo de explicația rațională, dincolo de rațiune), ori unul de tip S.F.? Prin ce se modifică experiența eroului? Vindecarea culpabilității meteorologului va fi influențată? Credem că da, procesul interior fiind altul în fiecare dintre cazurile amintite.

Există încă un motiv pentru a considera chestiunea ontologică drept importantă: în funcție de soluția validată de receptor, se modifică grila sa de lectură. Chiar și atunci cînd autorul caută cu multă ingeniozitate, precum în Tratatul fabulatoriu, să evite a da câștig de cauză vreunela din interpretările posibile, grila acționează, constituindu-se oarecum aleator, determinată mai degrabă de obișnuințele, experiența și așteptările fiecărui cititor în parte, decît de textul propriu-zis.

II. Și relația personaj — element S.F. prezintă interes. Ea poate lua două forme. Într-una accentul cade pe personaj, elementul S.F. contribuind doar la definirea, la conturarea lui mai deplină. Astfel procedează George Călinescu în nuvela Necunoscut: „Căzut în melancolie, profesorul Adam Celăreanu își reluă meditațiile astronomice. (...)

Avînd în vedere exactitatea și imensitatea canalelor din Marte, presupunea o luptă aprigă cu natura ostilă spre a face fertile pustiurile. Poate că Marte este o Olandă astrală, în care totul este cîștigat de om și unde pe marginea apelor captate în bazine cresc lalele inedite, obținute în seră. În această ipoteză i se părea cu neputință ca partidele din Marte să trișeze la alegeri cu tăierea canalelor de care depindea umiditatea imperios necesară vieții. Și totuși, își zicea, marșienii pot să-și facă iluzii asupra noastră și să aibă despre pămînt o imagine asemănătoare aceleia pe care o am eu privind spre Lună sau spre Luceafăr”. (Nuvela română contemporană, 1964, vol. I, p. 85).



Un alt exemplu: „Îmi zîmbi înălțîndu-și fruntea și genele îi fluturară. Apoi se întoarse și porni din nou: solitar și de neînțele. Un vlăstar al stelelor. Un extraterestru. Un ins care își vede de treabă și nu se pune în situația nimănui. Tocmai de aceea l-a ales Kira pe el și nu pe mine. Deși, obiectiv vorbind, eu sînt mai frumos, sînt un tip pozitiv și prefer ordinea, nu haosul” (Vitoria Tokareva, Avem nevoie de comunicare, p. 174-175).

Cînd accentul în relația personaj — element S.F. cade pe al doilea termen, personajele, deveni-

te purtătoare de cuvînt, se retrag în spatele unei teme, a unei idei, fascinate de mirajul viitoarelor realizări: „Or de ce să nu credem atunci că, odată și odată, peste cîțiva zeci de ani, sau chiar mai puțin, nu vom ajunge să punem la punct un amplificator cuantic de unde cerebrale? Un fel de laser al gândurilor? ... Ți se pare fantozist?” (Titus Suciu, Pragul, p. 116).

În Crîngul de cîmîșir de Mihail Ancealov se pun în discuție numeroase probleme de natură științifico-fantastică. Am ales un singur exemplu: „Pe Arkadi Maksimovici îl frapase ideea că dacă mașina timpului e indeobște posibilă, atunci ea e inventată deja în viitor și, în acest caz, călătoriile urmașilor noștri în trecut sînt inevitabile, cum inevitabilă este și încrucișarea lor cu strămoșii noștri, ceea ce și explică diversitatea raselor. Era o explicație extrem de simplă și de comică”. (p. 315).

III. Trebuie amintite și valențele stilistice ale unor motive S.F. Am ales trei exemple asemănătoare: căutîndu-se expresivitate în descrierea unor realități terestre, se face apel, în mod paradoxal, la realități extraterestre, în fapt, un demers imaginativ. Să observăm, totodată, că o anumită supralicitare prin repetiție, poate banaliza o compariție chiar și atunci cînd se apelează la domeniul științifico-fantastic. „L-am privit uimit: avea vreo patruzeci de ani, un cap enorm, alungit ca o minge de rugby, o piele ca de fildes, părul lîns și cu firul subțire, maxilarul proeminent, un nas ascuțit și niște ochi strălucitori care mi-au stîrnit o repulsie instinctivă: repulsia pe care am simțit-o, poate, față de o ființă de pe altă planetă, aproape identică cu noi, dar avînd totuși diferența de care ne temem în mod nelămurit”. (Ernesto Sabato, Despre eroi și morminte, p. 407) „... ca și cum te-ai simți primul om care pășește pe o insulă pustie, pe o nouă planetă; bucuria de a ști că nimeni nu mai fusese niciodată acolo; indiferent cît de banal se va dovedi acel loc în momentul cînd va fi dezvăluit lumii întregi”. (John Fowles, Daniel Martin, p. 333). „Îl cuprînsese din nou o senzație de teamă, senzația de a fi, după atît amar de vreme, și în aceeași ultimă zi petrecută aici, încă, da, încă și totuși străin. Patru ani, aproape cinci, și el tot se mai simțea ca un pribeag pe-o altă planetă”. (Malcolm Lowry, La poalele vulcanului, p. 30).

LUCIAN IONICA ■

Privește prin luneta abandonată printre haie, pe fotoliu. Pereții tubului sînt lungi, privirea coboară în adîncimi nebănuite. I-e teamă să nu cadă, cine l-a adus în camera aceea, scrumiera plină de țigări, zățul din cafele, bancnotele ce ies, pe jumătate, dintre cărți, totul pare să vorbească... Se sprijină o clipă de gîtul rece-al scriitorului, lentilele măresc și micșorează, se-aud imperceptibil foșnetele existențelor trecute... Apare o stradă, e un amurg liniștit pe sub castanii înalți, fețe bisericesti, călugări, așează o minăstire pe locul unde mai tîrziu — o, cît de bine vede totul — va fi o groapă enormă de var... Coboară un domn din Berlină, se va-nflîni desigur c-o femeie, undeva, prin apropiere, trebuie să-l aștepte o cameră tainică în care vor intra, ea înainte, el după... pentru a repeta mereu același și același ritual... un păhărel șocolată, un trabuc, bomboane cu fructe, haie, inele, podoaabe, o plăcută oboseală prin așternuturile albe... Se șterge la ochi, a mai apărut un rînd de lentile, în spatele lor nu chiar atît de departe e un parc și parcă de sub praful aleilor ies în afară, la lumină, oameni pe al căror chip se vede că au așteptat altceva de la scurta lor viață. Ar vrea să mai revină, să mai încerce o dată să rela totul de la înce-

put, dar sînt trași înapoi în adîncuri, aleile se nivelează, poate doar printre firele de colb să se mai audă un zvon, ceva, din zadarnica lor încercare...

Va da un spectacol, căci doar de aceea sala e plină și luminile clipeșc pe lateral și sus, în tavan, percutant, chinuitor, ca ochii animalelor noaptea, Lumea din

proteine, puțin aburos, cu un miros de ringlote ținute îndelung la soare... și ar mai fi o pungă mică, spîna, o sticlă de cerneală, fierrea, două palme legate printr-o conductă parcă de mărgean, rinichii și rețeaua albastră, infinițele fire prin care aleargă viața sărată, roșie și caldă... Și deasupra tuturor, ca un Dumnezeu, ca un abur ce armonizează totul, prezent în fiecare milimetru de celulă — Sufletul — el trece invizibil și totuși cu pas greu, din zona mediană în zona dorsală, coboară pe traiecte, tremurătoare ascuns în cutele obrazilor, mai plîpîie cîteva clipe cînd lăcașul său de oase și carne e aruncat în adîncul celui mai teribil întineric. Dar de ce mulțimea freamătă, de ce unil vor să se scoale și să piere? Se petrece ceva ciudat pe scenă, artistul își arată acum ficatul, el ar fi trebuit să fie lucios ca abanosul... ar fi trebuit... dar nu... dîmpotrivă, aduce cu un arici călcat parcă de șenile și e învelit în plase albe de mătreață, în filamente bizare ce cer mereu de mîncare... Sala se golește, bate un vînt rece în perdele, al naibii spectacol, nu se mai aplaudă, pe jos e plin de buline albe, calmante, actorul rămîne singur pe scenă, cu cușca toracică deschisă, învîluit în aburi cu miros de pucioasă...

Își la ocheanul de la ochi, afară e un soare scliptor, „s-ar putea spune c-am visat”, își zice, dar în jur totul e presant, concret și parcă și scena pe care s-a desfășurat spectacolul mai persistă undeva în depărtare. Înainte de-a ieși din încăperea, peste umerii maestrului Marsupius citește cîteva rînduri de pe foaia aflată în mașină... „O să mă reîntorc. Promit. Anii aceștia îi voi retrăi. Acum am nevoie de pace, de odihnă. Cerul nu e chiar atît de sus, întunericul nu e chiar atît de adînc. Le temps est un grand maître...”.

## MIRCEA PORA LENTILE

Ar vrea să piere, dar nu-și poate lua ocheanul blestemat de la ochi. Imaginile-l fură, îi chinuie, îi fac tot mai curios, culorile alternează, totul curge într-o pastă cînd rece, cînd fierbinte, pe o culme albastră capre negre, dintr-un izvor sar pești strălucitori, e o liniște de secol prin păduri... Dar deodată se dau la o parte cortine, lumea aplaudă discret, înfundat, nu se vede încă bine, dar pe scenă e un om, lată acum lentilele măresc, apropie, și omul acela nu e altul decît el.

fotoli transpiră cînd lingă actor sînt depuse mai multe bisturie și o tavă adîncită, albă, provenind pesemne din inventarul vreunui dispensar. Cu o mină sigură, artistul prinde cuțitul cel mai ascuțit și-l înfige adînc, în zona moale ca un puf de pernă de deasupra sternului. Oare chiar se va petrece minunea? O diră de sînge, straturile pielii se dau la o parte, instrumentul metallic coboară, un zgomot de oase, poate chiar un trosnet, și dintr-odată cavitatea se deschide... cite înflme mecanisme de ceasornic ar putea egala ceea ce ochilor multîmii, uluiți, le este dat să vadă? În centru, spre stînga, inima învîluită în tunel, cu un tub, ca un trabuc, țîșnind în sus... și jerbele roșii, lichide, țîșnind și ele la fiecare ritmică pulsație... mai în spate doi bureți, palpînd ușor, semănînd cu vietățile marine de adîncuri, doi saci pluşați, alunecoși, o, cum îți vine să li stringi, să-i storci de ciudatele lor limfe, mai în jos un burduf, prin pielele cărui se văd niște țărîțe, hrana, amestecul vital de vitamine, glucide,

Acest „PARADOX” a fost realizat de DORIN DAVI-DEANU, ANTUZA GENESCU, GYÖRFFY GYÖRGY și VIOREL MARINEASA, cu sprijinul cenaclului „H. G. WELLS” al Casei de Cultură a Studenților din Timișoara. Grafica: TRAIAN ABRUDA (pag. III, IV, V, XII) și MARINA NICOLAEV-UNGUREANU (pag. VII, IX).

Plutea cu fața în sus și cerul înstelat de deasupra capului i se părea o blasfemie. Roturile de stele adunate în constelații cunoscute, sclipeau cu o nepăsare îndepărtată și batjocoritoare. Își întinse încet brațele anchilozate de frig și efort. Îi era teamă de o contracție bruscă, asta ar fi însemnat moartea. O dispariție anonimă, precedată de strigăte disperate și inutile de altfel, deoarece prin apropiere nu se găsea nimeni care să-i vină în ajutor. Rînji contemplându-se într-o oglindă inexistentă. Tocmai lui să i se întâmple una ca asta. O moarte anonimă și stupidă în apele reci ale Atlanticului de Nord. Știa cum se moare pe mare, în asemenea condiții. Intervenea hipotermia cu un întreg cortegiu de aberații vizuale și senzoriale. Depindea de temperatura apei cât o mai duceau agățat de centura de salvare. Acum erau 2-3 grade. Ar putea rezista cel mult o oră. Inota de câteva minute dînd ochii largi locului catastrofei. Un zgomot vag, nelămurit, îi atrase atenția fără să-l poată localiza imediat. Venea parcă de undeva din el, plutind la suprafața apei odată cu aburii respirației. Își dădu seama că ceea ce se auzea, erau proprii lui dinți clătănind de frig. Apa-i învelea trupul într-o înclăstare lichidă care i se infiltra dureros în carne. Parcă plutea într-o mare de acid diluat, adus la o concentrație suficient de bine calculată ca să-l roadă cu o înclăstare perversă. Mîncat de viu, dizolvat pe îndelete.

În depărtare, luminile navei sclipeau ca una din constelații, atîrnînd apa involburată cu luciri frînțe și dezordonate. Privea într-acolo cu gîndul la mulțimea de nenorociți care se zbăteau lîngă etrava întunecată a navei. Se va duce la fund, își zise zgribulindu-se. Știa că se va duce la fund. Prova era aproape sub apă, iar pupa se ridica lent deasupra orizontului dominat de crestele vag luminiscente ale aisbergurilor. Hublourile de sub punte p l o n j a u în adîncimea întunecată. Cu fosforescența lor fantomatică, aisbergurile se desfășurau într-un front comun de forțe oarbe care îmbrășeau agonia navei cu un priit lung și amenințător.

Știa că din cauza lor se întimplaseră toate astea. Ridică brațul drept, cu pumnul strîns.

— Bestiilor! Dar strigătul înecat de apă, se transformă într-un bolborosit dizgrațios de chiuvetă înfundată.

Cu ochii fîntă la hublouri, își dădu seama că o mare parte din echipaj rămăsese la datorie. Necăzită lîngă generatoarele care mențineau pompele în funcțiune, luminau punțile respingînd încă bezna. Dar nu pentru mult timp, se gîndi el cu amărăciune. În curînd apa va năvăli peste cazanele sub presiune făcîndu-le să explodeze, adăugînd încă o notă în plus catastrofei. Imaginea l se contură brusc în minte făcîndu-l să reculeze din calea trombei de apă și sfîrșimături, dar bineînțeles că nu se întimplase așa ceva. Imaginația îi lucase din nou o festă. Și frica. Trebuia să-și recunoască frica. Era încă un dușman de învins. Nu putea să zacă aici contemplînd de la o distanță precaută o asemenea tragedie. Luminile de sub punți îi apăreau acum ca o dojană. După un timp, se transformă în tot atîția ochi jîntuindu-l disprețuitori.

Își reluă inotul cu o încăpăținare oboșită, spre nava tot mai mult îngropată în apă. Trebuia să ajungă acolo, își zise el. Nu se putea să nu fie cineva care să n-aibe nevoie de ajutorul lui. Ce fel de oameni erau cei din echipaj? Totul ar fi fost de zeci de ori mai înfrîntor fără luminile acelea. Oameni prăbușindu-se într-un infern de beznă lichidă. Își imagină clorhînii de oameni agățați de copastile, urlînd și zbătîndu-se doar ca să cadă în apa rece ca gheața de la o înălțime comparabilă cu două, trei etaje de bloc, iar el se bălăcea în preajma dezastrului cu speranța confuză că poate fi de folos cuiva.

— Numai din milă și bunăvoință? se trezi el mormînd sarcastic. Prin minte i se perindau și alte imagini asemănătoare. Intotdeauna se întimpla noaptea, iar el apărea de nicăieri, adulmecînd catastrofe maritime, zguduînd de propriile-i emoții, iar cînd îndrăzne să se apropie de nenorociții acela, apărea ca un fel de Olandez Zburător consolator, promițînd la nesfîrșit o salvare himerică. Iar la sfîrșit, zăcînd în tîna comodă a camerei de lucru, nu fac decît să povestesc ceea ce văd, păsîrînd bucuria secretă că nimeni nu-mi localizează sursa de inspirație, se gîndi el dezgustat. Muzica numelui tău este „Agonie”, completă privind luminile navei. Acum nu se mai îndoaia că o intuiție de pasăre de pradă îl aducea lîngă nenorociții ăștia, plutind în cercuri tot mai mici spre miezul dezastrului.

Se opri din nou cu auzul încordat. Incepu să zîmbească. Zgomotul acela îndepărtat nu-l putea înșela. Orchestra. Aduseseră orchestra de la restaurantul de clasa I să cînte pe puntea înclinată și alunecoasă, plină de sfîrșimături de care te împiedicai la tot pasul. Poate pentru pasagerii aflați încă la bord, acest lucru crea impresia că situația nu era atît de gravă. Se pleca de la premiza că nimeni nu i-ar fi ars de cîntat pe o navă pe cale să se scufunde. Dar de fapt, nu mai era nimic de făcut, și de acolo, de lîngă orchestra, nu-și dădă seama de asta. Zîmbi din nou. Un zîmbet amar și resemnat. Muzica era tot un fel de lumină, chiar dacă trădia un val de speranțe mincinoase rostite la urechile muribundului. Uneori era mai bine așa.

Deși acum știa ce avea de făcut, își învînsese ezitățile și teama, apariția trupului acela, susținut de centura de salvare, profilat vag pe cerul întunecat îl luă prin surprindere. Luminile îndepăr-



SILVIU GENESCU

## Privind spre „Titanic”

tate ale navei alunecau pe curbura fină a obrazului, iar părul blond, lung și ud, cădea în suvițe grele pe fața și umerii fetei.

— Nu-ți fie teamă, zise el, oprindu-se înaintea ei. Apoi își dădu seama că ceea ce spusese, suna îngrozitor de penibil, era ca și cum te-ai fi prezentat culpa, țepăn și protocolar în mijlocul unei pisetne. Fata nu-i răspunse. Plutea nemîscată și tăcută, iar părul care-i acoperea fața o făcea să semene cu o mină marină trăgînd după ea un smoc de alge. Vru să-i degazeze obrazul de suvițele acelea, dar se opri cu mîna în aer, nehotărît și tulburat. Îi era teamă că venise prea tîrziu. Se înfrîntă. Asta mai lipsea, să facă conversația unui cadavru. Încă din start am dat-o-n bară, își zise. Cînd am ales „Titanic”. Este atîta moarte în jur, încît poți s-o respiri. Mai văzuse oameni murînd pe mare. Unii se zbăteau și blestemau. Impotrivirea lor îl făcea să se fină la distanță de ei. Își consuma ultimele clipe într-o incandescență care-i speria.

Își cobori ușor getele încercînd o mîngiere stîngace și timidă. Apoi, cu o singură mișcare îi dădu părul la o parte. Ochii erau deschiși, însă privirea trecea dincolo de el, imobilă, absorbită de bezna venită parcă din altă lume.

— Trebuie să ajungem înapoi la vapor, spuse el uitîndu-se spre șirul de hublouri luminate, înșifte aproape vertical în apă. De fapt se îndoaia că mai avea vreun rost să înoate pînă acolo. Înclinația pupei arăta că agonia se apropia de sfîrșit. Finalul îi erau cunoscut. Tocmai se gîndea cîte minciuni trebuie să spuie unora unii om pe cale să moară, cînd văzu luminile coborînd repede în adîncul tăcut al oceanului. Apele se închiseseră pentru totdeauna peste strigătele lor.

— Orchestra cîntă se auzi el spunînd. După ce urcăm pe vapor am să-l bețoiesc pe afu-istul de căpitan, continuă el vorbînd aproape de urechea fetei. Acum era prea tîrziu să mai dea înapoi. Va trebui să debiteze o orămadă de minciuni rostite pe un ton calm și încurajator. Am să-l scutur pe căpitan pînă o să-l cadă tresese, reluă el. „White Star Lines” pufni el disprețuitor. O să-mi amintesc

să nu mai urc niciodată pe vapoarele lor. Nici tu, auzi? Zîmbetul fetei, abia schițat, avea în el contemplarea calmă a călătoriei care o va scoate din liniștea complice coborîta peste locul devenit o anonimă groapă comună. Chiar dacă fata nu mai avea mult de trăit, cel puțin nu fusese singură în ultimele ei clipe. Totul trebuie să fie de o sută de ori mai îngrozitor cînd n-ai pe nimeni lîngă tine.

O privi în tăcere. Într-un sfert de oră, reușise să acompanieze doar un cadavru înhamat la o centură de salvare, plutind la voia întîmplării pe oceanul pustiu. Și ceea ce-l deranja, era faptul că se bălăcea în apele reci ale Atlanticului fără să fie sigur că știa exact ce-l adusese aici. Privirea lui cobori peste expresia de visare înghețată a fetei. Zîmbetul ei se menținea în cel mai clasic stil „rigor mortis”. De data asta am să iau o dovadă, își spuse el întinzînd mîna spre bluza ei. Îmbibată cu apă, semăna la atingere cu blana unui animal înecat. Smulse unul din cei doi nasturi care închideau bluza deasupra centurii de salvare.

Poate că nu era nimic altceva decît o intuiție de pasăre de pradă care-l făcea să apară lîngă nenorociții ăștia plutind în jurul lor în cercuri tot mai strînse. Simțea în palmă marginea rotunjită a nasturelui. Îl aruncă în apă apoi mîna-i cobori pe chipul încruntat al fetei închizîndu-i ochii.

— Vezi, am făcut bucată, vorbim, privim, și gata... cită el din Faust începînd să se îndepărteze.

— Știu că-ți pare foarte rău, rosti ea deschizînd ochii. Ești atît de convingător cu tristețea ta de inger falit. Apoi izbucni în ris. Arăți de parcă ai fi văzut o stafie.

Manuel, amuțit, o văzu rîzînd din nou. Trebuie s-o opresc, se gîndi el cu un soi de spaimă febrilă. Simțea cum pierdea spațiul de sub control, totul dobîndea dimensiuni și semnificații neașteptate. Lucirea îndepărtată a aisbergurilor se ridica acum deasupra apelor cu autenticitatea iluzorie a pieselor de plastic injectat din decorul studioului, noaptea de aprilie și moartea „Titanicului” se dezmembrău, crăpau, se prăbușeau, recompunîndu-se după logica admisă acuma de mîntea lui. Ca să n-o ia razna de-a binelea, trebuie să accepte că se găsea în mijlocul bazinului pentru efecte speciale, umilit de veselia sfidătoare a unei fetiscane răsărită înaintea lui ca un trucaf iestîn. Simțea aceeași oroare ca în visele cînd se prăbușea fără să se poată agăța de ceva. Căderi prelungite, la capătul cărora îl aștepta trezirea bruscă, buimacă, revenirea la lîman se făcea cu mișcări lente, timp în care privirea i se acomoda cu întinericul greu din dormitor scoțînd la iveală conturul liniștit al obiectelor cunoscute, îndepărtînd încet, pe îndelete, agresivitatea visului.

Fata mișcă de cîteva ori din mîini și apa clipeci ușor, ca atunci cînd arunci o monedă în fîntina dorințelor.

— Te-am văzut cînd ai coborît în bazin, zise ea contemplîndu-i spaima cu un suris ironic. Auzisem de nopțile tale de dinainte de filmare, dar ceea ce se petrece, este ceva de groază, observă ea. Nimeni nu și-ar imagina că simulezi toate naufragiile astea doar ca să trăiești cu maximă intensitate, o falsă compătîmire.

Încercă să se desprindă din triumful ei neașteptat și coroziv, care-i reducea călătoriile la lantasmă bolnave, la ceasuri goale, pierdute în incandescența falsă a unui prezent imposibil.

— Am observat cum te chinuiai să oboșești înfrînd la 20 de metri de macheta Titanicului, căutînd o tragedie, continuă fata. A trebuit să intru în bazin după tine ca să-mi dai seama ce se întimplă de fapt. Aproape că mă convinseseră și pe mine, zise ea zîmbînd. Mai ales cînd te-ai apucat să-mi vorbești despre orchestra care cînta într-o veselie pe punte. Îi atînsese obrazul cu o mîna ca o pelevină udă. Încercă să se tragă îndărăt. Apa! Gustul apei, notă el iluminat brusc. Și totuși este Atlanticul. Oceanul, incredibil de liniștit, îi lăsa să plutească cu bunăvoința leneșă a animalului ghiftuit. Încerca să recunoască trăsăturile fetei. O figurantă probabil. O giscuțică, adăugă el.

— Hai să înotăm spre mal, zise ea.

Nu știa cum se făcea întoarcerea, dar la un moment dat, se trezea urcînd greoi scara nichelată de la capătul bazinului, privind buimăcit în urmă, gîndindu-se la toți oamenii aceea înfrînti pe mare. Toate filmele lui ascundeau relatări ale acestor înfrîntiri. Dacă întoarcerea se derula brusc, sosirea lui acolo, în preajma tragediei, se petrecea într-o tranziție lentă și înșelătoare, cele două planuri temporale rămînd nedelimitate de mîntea lui. De data asta, totul a început mult mai tîrziu, se gîndi el. A avut timp să ajungă lîngă mine și să-și joace rolul. Înnotau în tăcere, aproape umăr la umăr. Prin creața rece nu se mai vedeau nici aisbergurile plutind impasibile spre Newfoundland. După un sfert de oră, o să-și dea seama și singură. O văzu agățîndu-se de un colac de salvare care plutea în derivă.

— Scrie chiar „Titanic” pe el, observă ea chîcotînd. Și pe ăsta i-ai aruncat în bazin?

— Da, încuviință el. De fapt se gîndea că încă mai avea prilej să mintă, să dea drumul la tot cortegiul de baliverne consolatoare de care ea va rîde în hohote. Pînă cînd își va da seama că apa era sărată. Ca apa din orice ocean de pe Pămînt.

## Radiografia unui caz banal

Salca de dincolo de peron se topise și acum privea cerul printre rădăcinii. Traversele îmbăiate în motorină se subțiaseră și se torsionaseră ca niște bețe de chibrituri arse. Lăziera dinspre Mureș ardea mornit cu flăcări verzul, decolorate. În răcoarea biroului, dezbrăcat la malou și cu chipul dat pe spate, șeful de gară, Pascu, dezlega cuvinte încrucișate.

Uitat pe boltă, soarele de iulie își înfipse razele în ceafa cantonierului Matei și-l urmărea pășind împreună cu el de pe o traversă pe alta.

Matei venea de la canton. În mîna stîngă ținea un bidon de plastic de cinci litri, iar în cea dreaptă o paporniță plină cu ouă. Avea vestonul desfăcut, lăsînd la vedere pieptul cu câteva smocuri de păr roșcat. Costeliv ca un cal proprietate comună, își puncta fiecare pas cu cite o gîfilă profundă, pornită parcă din burtă. Prin mîntre și roiau gînduri confuze, somnoroase. La un moment dat se oprî. Depuse papornița pe pietrișul dintre traverse și-și duse degetele spre gură. Atunci se văzu batista legată în jurul lor. Sufliă în ele, întoarse capul cumva cu teamă, apoi ridică papornița și o luă din loc.

Intră la șeful de gară cu falca de jos atîrnînd ca o cîrpă fără întrebunțare, iar cînd întinse mîna, ca să-l salute pe celălalt, palma îi tremura ca piftia.

— Ce-i? — Nimic, don'șef. — Credeam că iară... — Nu, p-ala am lăsat-o. Știți, ulcerul...

— Tremuri, de parcă l-ai fi văzut pe dracu! — observă Pascu.

— L-am — rise Matei, dar gluma nu prinse, fiindcă celălalt își reluă pedant careurile, cu chipul aproape căzut pe spate.

Prin încăperea stăruia un miros vag de țigări.

— Miine trebuie să duc un bidon cu petrol — reuși să spună, însă și acest lucru îi făcuse mai mult pentru el, ca nu cumva să uite. Disciplina căilor ferate era aspră, iar noaptea semnalul trebuia aprins.

— Puteai să dormi la canton. Cite te-a pus să vii pe căldura asta? — întrebă Pascu.

— Și totuși ați fumat, don'șef.

Pascu își întoarse alene capul și șapca i se rostogoli în mijlocul biroului. Matei stătea ca turnat lîngă ghișeul de bilete și doar ochii-i trădau pulsul inimii.

— Puteai să lași jos bidonul și papornița. Văd că te-a omorît drumul pînă aici. Cine te-o fi pus, nu știu...

Cantonierul nu se mișcă. Privea în gol, mut. Șeful de gară îi mai măsură o dată, lung, apoi, după cîteva secunde se ridică, își culesse de pe jos chipul și feși nedumerit pe peron. O pală de vînt, scăpată de cine știe unde, se chinuia să clatine frunzele unul tușiș de plop argintiu. Se auzi un cîrît de găină. Căldura se rostogolea implacabilă de-a lungul șinelor, înecînd orizontul într-o perdele de flăcări transparente. La capătul cîmpiei, cele două linii metalice se uneau și urcau spre cer ca o scară înfinită. Peste tot, un soare uitat.

Se întoarse drăcuind. Cantonierul s-o fi scrîntit de atîta căldură, își zise. Își reluă plicteala cu patimă. Trecură cîteva minute bune. Prin birou plutea răsuflarea potolită a lui Matei. Într-un timp acesta își lăsă bagajele pe podea. Pascu se roti alene către el.

— Mă, tu ai băut. — N-am băut, don'șef. — Atunci, ce ai? — Păi... n-am nimic. — Căldura, a? — conchise șeful de

gară și rise clătînd din cap.

Dar dacă totuși i s-a întimplat ceva, se întrebă. Îi privi din nou. Poate l-a doborît insolauia.

— Cantonul! — sări ca ars și ieși iarăși pe peron.

Își puse mîna streășină la ochi și se uită spre orizont, acolo unde se vedea întotdeauna clădirea cantonului, de fapt o cămăruță de trel pe patru, cu acoperiș din țigla roșie. Își palpă globii oculari pînă la durere și mai privi o dată.

— A naibii căldură! — mormăi și reîntră în răcoarea biroului.

Pentru o clipă, Matei vru să zîmbească satisfăcut. Însă privirea pierdută a celuilalt îi tăie orice pornire.

— Cald, cald. — Cald, don'șef.

Tăcerea adormi toropită pe umerii lor. Pînă cînd o vrabie începu să cirpească isterică prin castanii înfipți în peron. Pascu zvrîli revista cu careuri peste un teanc de bilete. Matei continua să zăcă lipit de podea, cu aceeași expresie nedefinită în ochi.

— Cald, mă! — Cald, don'șef. — Să-ți umplu jucăria cu petrol — zise și se duse în pivniță.

Se auzi zdrăngănit de cutii metalice și tăcerea năvăli afară înspălmîntată.

— S-a mai răcorit un pic — mormăi Pascu ieșind. Parcă aș face o plimbare. Mi-ai spus că-ți plouă în canton. Vreau să văd și să fac un proces verbal de constatare. O să-l semnez și tu. Poate reușesc să fac rost și de o sobă cu petrol. Că mi-ar trebui și mie. Știi cum e, vara sanie și iarna car.

— Acum?! — se îngrozî Matei arătînd cu mîna spre sud, acolo unde trebuia să fie cantonul.

Șeful de gară își luă cămașa lui albastră, cu epoleți.

— Acum! — spuse foarte hotărît și în mîntre îi răsări cantonul cu acoperiș roșu.

Apoi ieși pe peron. Și totuși cantonul era acolo. Ardea și el mornit, cu flăcări transparente. Asta însemna că înainte n-a avut decît o iluzie optică. Privi către satul cocoșat de căldură. Acoperișurile îndolite nu-l spuneau nimic. Nici măcar turlele cu streșinile scurse ale celor trei biserici din centru. Nu era credincios, dar nici ateu convins.

— Hai, că te-ajut eu să cari bidonul!

Matei nu răspunse și nici nu ieși. Nici măcar nu se mișcă din loc. Îi găsi în aceeași poziție, coclîrat, cu mîdularile pletrificate și cu privirea întoarsă spre sine. Îi măsură enervat, pe urmă îi apucă de mîna și-l trase afară.

Căldura îi lovi și pe el după ceafă și pentru moment rămase pe loc, privind cu ciudă către cer. Încule ușa, săltă bidonul și o luă pe calea ferată. Matei îi urmă supus, cu mîinile vîrîte în buzunarele pantalonilor.

După vreo zece minute începu să-și blesteme hotărîrea. Cămașa i se lipise de spate. Gîtul i se uscăse. Iar cantonierul tăcea. Cîte-un fluture de varză se încumeta să-și ia zborul prin aerul topit, iar după cîteva filfiri de aripi se prăvălea sufocat printre firele de pir.

Clipi des din pleoape. I se păruse că i se încețoșează privirea. Se întoarse către Matei. Acesta pășea golit de orice gînduri, cu privirea uscată levitînd undeva în față. Se oprî și se aplecă spre șina din stînga. Fierul ușor îndoit avea urme ca de la niște dinți urlași. Vru să-l strîge pe celălalt, dar parcă se temu. Mai făcu o duzină de pași. Aceleași urme. Și parcă nici distanța dintre șine nu era cea standard. „Căldura” — își zise. N-avea voie să greșească. Matei nu aștepta decît o greșeală din partea lui. Ca în final să povestească la tot satul cum a innebunit don'șef de gară.

— Cald. — Cald, don'șef, cald. Dădură de o bucată de șină deformată

a o gumă de mestecat folosită. Șeful de gară vru să o ia în mîna și să o cerceteze, însă se răzgîndi. Îi irita lipsa de reacții din partea lui Matei. Acesta înalța impasibil, ca și cum nu vedea nimic prin jur. „Poate că totuși a văzut și el, însă așteaptă să spun ceva și să mă fac de ris”. Pași mai departe.

— Desigur, mă, Mateuță, tu n-ai uitat pentru ce-ți iei salariul, nu-i așa?

— N-am uitat, cum să uit așa ceva, don'șef, ha, ha, ha!

— Ecartament, șine bine prinse, traverse întregi...

— Sigur, don'șef, asta visez și noaptea.

Cantonierul se împiedică de un colț de șină, însă își regăsi imediat echilibrul și-și continuă drumul netulburat. Pascu privi cele două linii metalice pierdute în orizont. Nu se vedea nicăieri nici o lipsă. Matei se împiedică din nou și de data asta se lungi cu burta la pămînt. Chipul i se rostogoli la vale. Pascu zări lemnul masiv, iscat nu se știe cum peste șine, lăsă bidonul și-l ajută să se ridice.

— Credeam că te-ai împiedicat de traversă.



— Traversele sînt bune, don'șef. — Da, da, sînt foarte bune. Matei. Acum, hai!

Porniră. Pascu își întoarse lute capul. Voja o certitudine. Însă traversa nu se mai afla pe șine. Se întoarse și a doua oară. Bucata de lemn era acolo.

— A naibii căldură! — Ați spus ceva, don'șef? — Cald. — Da, cald.

Privi furîș spre Pascu. Pe fața acestuia nu se putea citi nimic. De sub chipul îi izvorau stropi de sudoare. „Trebuie să mă țin tare” — își mai spuse cantonierul. Chiar în momentul în care Pascu se întoarse către el. Se întoarse fiindcă i se părea că Matei creștea cu fiecare pas. Îi căută picioarele și nu găsi decît o perdele unduitoare, transparentă, exact ca aceea de la orizont. Privi înspre punctul în care știa că va găsi orizontul. Însă acesta se apropiase atît de mult încît amenința să se prăbușească peste el. Închise ochii blestemînd căldura.

Crescuseră și traversele. „Oare nu cumva mă topesc?” — se îngrozî. Matei pășea indiferent, cu pași gigantici. Întinse mîna să-l atingă.

— Unde ți-ai chipul? — Acolo — răspunse omul, arătînd cu mîna în fața lor.

Chipul zăcea cu fața în jos și lui Pascu i se păru că vede o clupercă albastră, crescută întimplător între șine.

— Numa-ncet, să nu cazi! — strigă, în-

chipuindu-și-l pe celălalt cum se împiedică și cade de-a berbeleacul în valea amenințătoare dinaintea lor.

Șeful de gară se încruntă. Valea apăru-se din senin. Pînă la cîteva pași de ea nu observase nimic.

— Nu cad, că nu sînt beat! — mormăi Matei. Ți-l cald, don'șef.

Își culesse chipul de prin pietriș, îi șterse cu poala vestonului, îl suflă, apoi și-l așeză pe creștet. Valea prinse să se umfle și după cîteva pași deveni deal. Matei se cățără pe șina din dreapta și o călărea stăpîn pe echilibru. Pascu se oprî brus. Dăduse de cîteva traverse lipsă și de o gaură imensă sub șine. Privi neputincios după cantonier. Mai mult ca sigur că ceea ce vedea el vedea și cantonierul, numai că... numai că totul nu părea a fi decît o iluzie, o nenorocită de iluzie optică. Nu se mai zărea niciunde nici o groapă, liniile se găseau la locul lor, pietrișul la fel.

Se cățără totuși pe șina din stînga. Porni să fluture. Apoi coborî pe traverse.

„S-a scrîntit șeful. Bine că nu m-am bîlbit în dreptul gropii, că mă prindea” — gîndi Matei și începu să fluture și el. Pascu pășea ca pe ace. Ridică privirea pînă la nivelul orizontului, căutînd parcă un sprijin. Prima reacție fu să se oprească, însă prezența celuilalt îi împiedică. Orizontul se ablise dintr-o dată și se apropiă vîzînd cu ochii. O masă uriașă, de un alb dureros de strălucitor. Așteptă ca Matei să spună ceva, să-și arate surprinderea, fiindcă era clar că văzuse și el, dar acesta nu spuse nimic. Nici că-l păsa. Pascu înghiți de cîteva ori în sec. Orizontul continua să plutească, moale către el, cu siguranța celui care știe că va șterge totul în cale, că nimeni nu i se va împotrivi.

Pe lîngă el trecură plutind alene cîteva păienjenșuri mătăsoase. Din față se vedeau venind și altele, o adevărată ninsoare pe orizontală. Vreo trel-patru se încurcără în veșmintele albastre-liliachii, murdărindu-le ca niște găinașuri de porumbel. Pascu încercă să le îndepărteze, cumva cu scîrbă, însă firele subțiri și lipicioase se încăpățîneau să rămînă, făcîndu-se parcă una cu țesătura deasă.

— Ce vară! — observă Pascu.

Matei sufla greoi. Așa sufla întotdeauna cînd îi creștea pulsul.

— Ce vară! — zise într-un tîrziu, închizînd ochii.

O pînză i se încurcă printre gene și cu greu reuși să-o desprîndă. O alta îi pătrunse violent în gură și o scîlpă îngreșat. Poate n-ar fi trebuit să plece la acest drum. Dacă șeful voise într-adevăr să vadă cantonul, n-avea decît să fi venit de unul singur.

— Mi-e atît de sete, c-o să turbez — încercă el o glumă, simțînd prin corp un val de căldură și furnicăături și se cutremură.

O spusese ca să-i facă lui Pascu pe plac și-l încîntase cum o făcuse. Orizontul era surprinzător de limpede și ulmitor de aproape.

„Așa-ți ride de mine, că m-a lovit soarele-n cap” — gîndi Pascu și-l privi pe cantonier cu coada ochiului.

„L-am prins. Numai să nu mă povestească pe la lume că m-am țicnit” — gîndi Matei și se uită la șeful de gară tot cu coada ochiului.

Privirile îi se întîlniră.

Picături de sudoare îi inundară lui Pascu fața. Pielea începu să-l usture. Se uită la dosurile palmelor. Se uită și celălalt.

— Am încuiat gara, nu-i așa?

— Da, don'șef.

— Căldura asta mă omoară!

Șinele se apropiau una de alta tot mai mult. Cel doi coborîră pe capetele traverselor, chinuindu-se să pară impasibili. Orizontul era tot mai aproape. Nu se auzea decît un sunet orb, moale. Șeful de gară se oprî și-și aprinse o țigară.

— Iară fumezi, don' Pascu... Dă-mi și mie una că...

Porniră. Pascu alunecă și căzu într-o rină. Se ridică greoi, înjurînd calendarul. Traversele erau tot mai scurte, iar șinele tot mai aproape. Se oprî. Aici cele două linii se uneau. La un pas în fața lor se înălța, amenințător orizontul. Pascu balansă cu putere bidonul din mîna și-l dădu drumul înspre înainte. Obiectul dispăru dincolo de orizont, ca și cum nici n-ar fi fost.

— Cald don'șef.

— Cald.





Bătrînul domn luă ceasul, agătat de un lăntișor, și cu mișcări încete trase micul mecanism exact în momentul cînd acesta arăta ora șase dimineața. Nici un minut mai devreme sau mai tîrziu. Și, imediat după aceea, punînd ceasul în buzunarul stîng de la haină, generații de-a rîndul luau bastonul, același baston, sprijinit de același cuier și, coborînd scările casei, clădite undeva în negura timpului, cu treptele tocite de atîtea coborîri și urcături matinale, porneau cu pas egal spre parcul ce se știa că nu se schimbaseră de sute de ani.

În altă casă, în aceleași condiții, un alt domn, ai cărui ani erau prea mulți pentru a fi numărați, pornea, trăgînd după el uriașul Doberman, atîns și el de bătrînete, purtîndu-și picioarele spre aceeași țintă.

Intîlniră, ca de obicei, la intrarea în parc. În centrul orașului, marele ceasornic bătea ora șase și un sfert.

— Bună dimineața, Domnule A!

— Bună dimineața, Domnule M!

— ... Ceva nou?

— ... Ca de obicei: Nimic. Dar la dumneavoastră?

— ... La fel...

După care cei doi o porniră la braț, sprijinindu-se unul de altul, pe aceea pietruită, bătrînul A bocănînd ritmic cu bastonul, iar celălalt strigîndu-și în răstimpuri ciinele.

Bărbatul în negru tresări, legă la loc Dobermanul și începu:

— De fapt... am o noutate.

Celălalt se chinuie să-și amintească ultima dată cînd amicului său se abătuse cu bună știință de la ritual. Nu-și aminti.

— Am auzit aseară la radio... M se opri îndelung.

— Ziceți, domnule M!

— ... Însă n-am prea înțeles, dar...

— Ziceți, domnule M! repetă bătrînul A, agățîndu-și bastonul de antebraț.

— ... Totuși ceva am priceput...

— Ziceți, domnule...

— Cum să vă explic?... vedeți dumneavoastră... copacii aceștia... și băncile... și alea... tot ce vedem noi... de fapt nu sînt...

Domnul A îl privi încruntat.

— Adică... sînt... sînt timp... toate... așa cum se învîrt acele ceasului arătînd ora... așa și... tăcu încurcat, regretînd că pornise să discute un subiect ce îi era total necunoscut.

— Da... încuvîntă celălalt începînd din nou să bocăne cu vîrfurile oțelite ale bastonului.

Bătrînul domn în negru își făcea de lucru la zgărda ciinelui, încercînd să-și disimuleze neliniștea.

Ajunseră la capătul aleii și o cotiră spre stînga, îndreptîndu-se spre podul peste riul ale cărui ape păreau a fi mereu aceleași.

— A! reluă M. De fapt cred că voiam să spun că totul altceva...

— Ziceți, domnule M!

— Savanții au descoperit că în lume se întîmplă o... un... un fenomen nemaiîntîlnit... o furtună... Bătrînul se chinuie să regăsească termenul auzit la radio și pierdut, pe semne, în vreun colțisor al minții... ceva cu timp și... și...

— Da, aprobă domnul A.

Pășeau deja pe pod.

Mai făcuseră cîteva pași, apoi, într-un gînd se opriră.

Bătrînul în negru scoase ceasul și, privindu-l cîteva secunde îl duse, scuturîndu-l, la ureche. Încruntat. Ca un resort, celălalt îl repetă întocmai mișcările.

— Ciudat, s-a oprit ceasul...!

— Și doar azi-dimineață l-am tras...!

Acele ceasurilor arătau șase și jumătate.

Omul în gri își mai fixă cîteva clipe relieva de familie, după care, cu un gest neglijent, o puse într-un buzunar.

Soarele dimineții nu se desprinsese încă de orizont, cînd cei doi o porniră din nou.

— Și... la ce rămăsesem?

— La furtuna aceea...

— Ei, da... mi-am și adus aminte cum fi...

— Și... parcă tot n-am înțeles mare lucru...

— Nu-i de mirare: nici eu... ba mai mult, nici savanții ce au descoperit chestia nu erau prea siguri de ei.

— A!

— Totul, absolut totul, nu-i decît o ipoteză, o simplă ipoteză.

— A!

spune furtună spațio-temporală.

— A! făcu domnul T.

— ... așa au denumit savanții fenomenul...

— A! repetă celălalt, infundîndu-și căciula peste urechi.

Pașii fremătau pe nisipul acoperit cu zăpadă al plajei. Se îndreptau spre mare.

— Bine că măcar nu e vînt, se abătuse de la subiect bărbatul în gri.

— Dar ninge! protestă domnul T.

— Ei... puțin, așa... și celălalt întinse palma pe care se așeză lin un fulg.

— Și... cum se numea emisiunea? deveni brusc interesat T.

— Nu știu, i-am dat drumul după ce înce-



ADRIAN CHIFU

## Drumul spre casă

puse..., aproape că se scuză bărbatul, strîngînd mai bine servieta sub braț. Probabil era ceva special.

Marea le lovea ritmic pantofii cînd discuția reîncepu.

— Și nu va fi luată în serios decît atunci cînd savanții aceia vor aduce în sprijinul ei dovezi...

— A! Și... tu... ce crezi?... E... adevărat? Se aplecă T spre el, privindu-l curios.

— Eu? Bărbatul zîmbi. Nu știu... Nu cred nimic pînă nu văd, apoi rotînd privirea, de altfel zi și tu, observi ceva anormal? Ceva... nelalocul lui?

Domnul T simți că i se încrîncenă spatele, privi speriat în jur.

— Și, reluă celălalt, să-ți-o spun drept: Nu cred nimic! Totul este o scorneală de-a lor.

— A! Așa e bine... — aprobă, dînd energie din cap T.

Trecuseră cîteva minute bune și tînrul în blugi își deschise umbrela, obligat de ploaia ivită pe nepusă masă. Celălalt se adăpostii cum putu mai bine, aplecîndu-se.

În scurt timp, praful drumului de țară se transformă într-un noroi cît se poate de lipicios.

— Pare-am știut! chicoti el călare pe rudă.

— Eh! Ai știut pe naiba! îl îngînă tîrăgînat amicului, silindu-se să evite gropile în drumul bicicletei. Era nou-nouță și nici lanțul nu era pus.

— Și mai ia naibii umbrela aia că nu mai văd nimic! Cu tine la spital ajungem, nu acasă!

— Da' ce griji își face! Pînă una alta cred că florile s-au dus naib...

— Ba o să te duci tu acolo! Și nu te mai mișca atîta de parc-ai fi dîliu, c-acuși te dau jos ș-atunci să te vad! Tînrul ud leoarcă începu să pedaleze înversunat, prin rafalele de ploaie, privind încruntat lungul drumului, în scurt timp ajungînd din urmă un tren.

— Așa — așa! Dă-i bătaie! țipă celălalt arătînd pumnul spre conductorul ce-i privea, clătînd îngrijorat din cap.

Într-un tîrziu, extenuat, biciclistul încetini.

— Ei, și cum a rămas cu furtuna aia temporală?

— Mai dă-o naibii! Zi mai bine cît ie ceasul! Tînrul E își duse din reflex mîna la piept însă amintîndu-și că ceasul se oprise își continuă mișcarea apucîndu-se spasmodic de ghidon.

Bicicleta se dezzechilibra.

— Ce faci, drace? țipă celălalt încercînd să se redreseze, trecînd în prealabil dintr-o parte într-alta a drumului și luînd la rînd toate gropile.

— Ce naiba să fac?

După alte cîteva minute ploaia torențială încetă brusc. Soarele matinal își făcu apariția la orizont, printre nori, scaldînd peisajul de vară într-o lumină înviorătoare.

— Păi să tot fie vre-o șase și jumătate... mai mult nu cred... Și cînd au prezis aia c-o să aibă loc fenomenul? rosti E după ce oprindu-se se dădu jos și-și scutură umbrela.

— Mai lasă-mă cu aiureala aia, de-unde vrei să știu? Ce, mi-s oracol?

— Dar bunică-ta ce ghicește în palmă?

Celălalt lăsă bicicleta jos și cu o înjurătură se luă după el.

Fugeau, mîncînd pămîntul, de o bună bucată de vreme, ridicînd nori de praf în urma lor, atrăgînd privirile drumeților, ce zîmbeau în amintirea unor vremuri trecute sau suduielilor căruțașilor și șoferilor.

Sufînd din greu, copilul se trînti pe jos, la marginea drumului, privind țintă discul acela roșu ce făcea corp comun cu orizontul.

Celălalt băiat sosi și el val-vîrtej, lungindu-se în iarba moale.

— Uff, da știu c-am fugit! rosti primul sosit.

— Daaa! Și cît mai aveem! încă de două ori pe-atîta! zise cel de-al doilea copil privind chiorșii în lungul drumului, spre cetatea ce se profila neagră în zare.

— Și așa de dimineață! La șase am plecat de-acasă! Bine că nu m-a văzut mamă-mea... că atunci să fi văzut...

Porniră pe drum în sens contrar coloanei din fața invaziei.

— O să mă bată maică-mea acasă pînă zice limbul Litrei în zece limbi: uite cum arată tenișii, se plîne un băiat, tîrîndu-și încălțămîntea prin praf. Și-i numa' a treia oară cînd îi iau la joacă.

— Da' sandalele mele? Sînt a cincea pereche într-o lună!! își dădu importanță celălalt și pentru a-i dovedi că lui nu-i pasă izbi cu piciorul o piatră ce ateriză cîteva metri mai în față.

Tăcură.

— Și ce-a rămas cu furtuna aia temporală? reluă băiatul cu teniși.

— Temporală, bă! Tem-po-ra-lă! Ce ești așa de greu de cap? îi ciocăni celălalt în timp.

Mergeau inconștienți, din ce în ce mai repede, pe măsură ce se apropiau de cetate.

— Cică au dat tătarii iama în tîrgu' de pe Dealul Surdului.

— Astea or fi semnele! chicoti al doilea băiat izbînd o nouă piatră.

Pe lingă ei trecu în trombă un puhoi de călăreți agîtînd în urlete de luptă coase și săbii.

Ochii băiatului cu teniși începură să strălucească visători.

— Cînd o să mă fac mare...

— Ce-o să faci?! Pe tine? Te-am văzut cînd te-ai bătut cu ăla de lingă croitorie, s-a uitat doar urît la tine și nu mai erai cale de doi kilometri. Halal!

Mergeau amîndoi pe mijlocul străzii pustii, luminată roșiatic de soare.

O ușă se deschise în stradă, lăsînd să iasă o femeie.

— M-am ars, maică-mea!

— Fricosule! Du-te!

— Unde-ai umblat, impietățile, toată dimineața? Treci în casă imediat, că acuși îl chem pe tată-tu să te vadă cum arăți... îl amenință femeia cu palma pe copilul ce o zbughi în casă.

— Salut! îi strigă celălalt din urmă. Ne vedem deseară!

Băiatul cu teniși ieși în ușă, privi cîteva clipe soarele și zise:

— Atunci cînd va mai fi!





## PE URMELE LUI COPERNIC

— Te uii la mine ca și cum te-ai aștepta să dispar dintr-un moment într-altul. Nu crezi că mă simt bine în căsuța asta?

— În oraș, lumea crede că ești plecată într-o călătorie lungă, undeva departe, zise Lucky, evitând răspundă.

— Și îți se pare că nu e așa? Toți călătorim, dragul meu, fiecare în felul lui. Numai că dintr-odată ne răzlețim, nu ne mai găsim locul și uităm că există și alții în jurul nostru.

— Nu m-am gândit niciodată la asta, Vanessa. Tu ai darul să aduci mereu ceva nou în tot ce spun și faci și te-am admirat întotdeauna pentru că știi să fii de fiecare dată altfel. Dar acum cred că îți e frică. Nu știu de ce, dar îți e frică.

— Greșești, Lucky, greșești. De ce m-aș teme sau, mai bine zis, de cine m-aș teme? De aer, de vânt, de liniștea care stă cu mine când tu pleci.

— De moarte? adăugă Lucky cu teamă în glas.

— Nu. Nici măcar de așa ceva nu mă sperii. Știu unde o să mă duc după moarte și asta îmi dă siguranță. Acolo unde mă așteaptă a treia parte a mea.

— Te poți face mai puțin bizară în exprimare?

— Omul e împărțit în trei forme diferite de viață, zise Vanessa, dînd cu-vintelor ei un aer filozofic. Înainte de a se naște, trăiește cu ochii. Nu face altceva decât să-și întipărească pe rețină ceea ce vede. După ce se naște, adică în starea în care ne aflăm noi acum, înregistrează în minte o aglomerație de fapte, gesturi, vorbe. Trăiește cu trupul. Numai după ce moare începe să gîndească, să analizeze. Atunci dezvoltă imaginile percepute de ochi, le asociază cu faptele, gesturile și vor-

bele din timpul vieții și, în sfîrșit, creează, devine înțelept, dă suflu ideilor inteligente.

— Crezi că și-ar lua cineva în seamă teoria asta dacă ai scoate-o la lumină?

— Geniile, continuă Vanessa fără să răspundă, sînt oamenii care, imediat ce sau născut, trec direct în ultima fază, cea de după moarte. Să nu crezi că odată ce nu mai sînt printre noi putrezesc. Nu, ei continuă să creze și încearcă să pătrundă în lumea celor nenăscuți, ca să îi învețe. Nu reușesc decât foarte rar. Sînt atît de puține genii pe pămînt!

Își întoarse privirea spre Lucky și un zîmbet trist i se contură pe față. Ca și cum ar fi înmărmurit, nu se clinti din loc. Cîteva minute și se lăsă purtată de gînduri. La fel ca și ceilalți, sau răuvoitor, sau plin de compasiune, el n-o înțelegea așa cum nu îi înțelegea nici ideile. Mai bine să renunțe la gîndul că cineva s-ar putea apropia de ea.

— Vino să-ți arăt munca mea, îi zise deodată lui Lucky, ridicîndu-se.

În odașa alăturată în care intrară un ecran uriaș le oferi imaginea viu colorată a unei grădini de flori în care păsări și animale se bucurau de un soare puternic.

Pe la vreo șaptesprezece ani, Miguel Eduardo Genuda a avut un vis. Se făcea că se trezise dimineața bolnav. Stătea cu ochii închiși și asculta foșnetul saltelei umplute cu paie. Prin odale se mai auzeau pașii apăsați ai unei femei. O cunoștea foarte bine, altfel pașii aceia nu i-ar fi spus nimic. Erau ai Iulianei, vecina măritată cu un negustor de vite. Aceasta îi putea batiste, inmutate în apă rece, pe frunte. Miguel stătea de mult timp așa, cînd Iuliana și-a dat seama că el se trezise. Atunci a început să-l înghiontească, strigîndu-i să se ridice să-și bea cealul de leburii, flert de ea și după aceea îl fricționă pe întreg trupul. Avea mîini puternice, dar mici și palmele netede. Cînd începeau să-l alege pe trup, întinzîndu-i pielea sau lovindu-l-o, le simțea în același timp peste tot. Părea un miriapod.

Terminînd Iuliana își plimbă mîinile pe pîntecul lui, spunîndu-i că, dacă vrea, poate să-l facă bărbat și izbucni în rîs. El nu știa dacă vrea sau nu, însă îi promise să nu spună nimănui. Ce s-a întîmplat după aceea nu mai ținea minte. Doar că dimineața s-a trezit bolnav, iar visul s-a împlinit întocmai.

Pe Arieta, fata băcanului de peste drum, n-a mai căutat-o niciodată. A început din acea zi să facă febră cam o dată pe săptămîină, cînd bărbatul Iulianei pleca la oraș cu treburi. Intotdeauna, în noaptea dinainte, visa ce vor face ei, cum Iuliana va rîde și-l va mîngia pe pîntec, cum se va plimba apoi goală prin cameră și se va privi în oglindă, întrebîndu-l dacă-i place cum îi lubeste și cum, înapoindu-se în pat, ea se va transforma din nou într-un miriapod. Iar el stă și se gîndea la Arieta și la cuvintele ei întotdeauna noi.

Cu timpul, Miguel Eduardo a început să albe și alte vise de această natură și a învățat să le deosebească de celelalte. Pe foarte multe le uita dimineața, pentru că reprezentau scene obișnuite, ca gestul de a deschide o carte sau urma mușcăturii dintr-un măr, și numai atunci cînd se întîmpleau în timpul zilei și le amintea. Cîte o scenă îi rămînea însă foarte bine întipărită în minte. Aceasta avea de obicei ca subiect întîlnirea cu un prieten, o lovitură dureroasă dată din joacă, un cadou promis care în sfîrșit este primit și alte lucruri pe care de asemenea le uita, dar cu puțin timp înainte de a se împlini, astfel încît amintirea lor constituia doar o confirmare a visului avut. Alte imagini din somn, nelegate de realitate, îi intersectau existența zilnic dîndu-i senzații de „deja vu” ori așteptări zadarnice, astfel încît Miguel deveni pentru cel din jur un bălat foarte retras, trist și care vorbea și se comporta de multe

ori anapoda. A fost de fapt o perioadă de acomodare cu un proces psihic nou, de care, cu toate că nu era destul de conștient și nu îl putea înțelege, se bucura oarecum. În cele din urmă, a inventat un joc în care trebuia să intuiască, înainte cu o clipă, apariția imaginii din vis și lucrul acesta l-a mai limpezit mîntea bîntuită de nălucele nopții.

Farmecul lui, însă, s-a risipit curînd, căci după ce a împlinit douăzeci de ani, înmulțindu-se, visele acestea au început

## TRAIAN URDEA POVESTEA UNUI OM CARE A VISAT

să-l sperie. Visînd, gîndea el, în fiecare noapte întîmplările din ziua următoare, ar fi condamnat să-și trăiască viața de două ori. Cu toate acestea, nu s-a întîmplat niciodată așa ceva, pentru că, atingînd o anumită densitate a „prevestirilor”, visele au început să-l arate și întîmplări dintr-un viitor mai îndepărtat. Avea douăzeci și patru de ani. Cu toate că atunci nu știa, începuse cunoașterea propriei vieți dintr-un mozaic de imagini netrăite.

Și după mulți ani a reușit să și-o cunoască destul de bine. Aflase de exemplu că nu se va însura niciodată și știa și de ce. Asta îi dădea o oarecare siguranță. Mai știa că nu va fi niciodată bogat, dar nici sărac, nu va avea copii, afară de bănuiala că Iuliana îi născuse pe Gabriel cu ajutorul lui, că îi va fi operat apendicele, că îi vor muri părinții într-o vară, incendiată, și că le va păstra venusa în debara, împreună cu un singur os, care nu a ars și care nu știa cui îi aparținea.

Intr-o zi, însă, Miguel Eduardo și-a dorit să poată face ceva pentru visele sale. Pentru aceasta și-a cumpărat un caiet albastru unde a început să-și noteze, în fiecare dimineață, visul pe care l-a avut. Scrisese pe copertă, cu litere mari de tipar: „Caiet pentru vise”. În el a început să adune, zi de zi, întîmplări din viața pe care trebuia să o tră-

iască. Caietul semăna cu un jurnal copiat alandala, în care erau notate fiecare gest și fiecare lucru oricît de neînsemnat de care își aducea aminte. Pentru că nu în fiecare noapte visa întîmplări dintr-un viitor mai îndepărtat și pentru că numai o anumită parte dintre acestea și le amintea, încă din prima săptămîină Miguel Eduardo le-a îndepărtat pe celelalte care vizau a doua zi, cîndu-și seama de inutilitatea adnotărilor lor. Ele, desigur, își aveau partea lor de importanță, însă ceva mai redusă și ocupau un spațiu mult prea mare.

Eduardo, care putea să le deosebească pe unele de altele, prin densitatea lor și prin puterea de impresiune, a umplut și așa, în numai trei ani, zece caiete, fiecare gros de două degete, scris numai pe o parte a filei. Cînd a terminat treaba aceasta, fiind de părere că adunase o cantitate minimă de informație, s-a apucat să decupeze folie și să sorteze fragmentele în funcție de evenimentele reprezentate sau pe care credea că le precede, într-o ordine, pe cît posibil, logică. Avea acum posibilitatea să cunoască acel mic semn aducător de nenorociri și să-l ocolească.

În primul rînd, își spuse după ce-și termină de citit această ciudată autobiografie, va trebui să se mute într-un oraș unde, chiar dacă o va duce la început mai greu, va putea să se însoare. Apoi, într-o anumită zi, va putea ajunge la timp pentru a stinge incendiul izbucnit în casa părintească și poate nu-și va rupe mina, alunecînd pe o coajă de banană, ci se va alege doar cu o lovitură mai puternică sau, cine știe, cu o luxație. Ar putea să-l hulească încă de pe acum pe vecinul care trebuia să se apropie de el la sfîrșitul înmormîntării și să-i șoptească la ureche: „Îmi pare bine că s-a întîmplat așa” și încă multe altele.

În noaptea aceea viză că-și schimba-se viața. Își vînduse casa și se mutase într-un oraș. Acolo reușise să-și deschidă un mic atelier de reparat încălțăminte și se însurase cu o văduvă bondoacă și prolifică, pe care, însă, cu toate încercările lui disperate nu o putea face să rodească. Într-o altă imagine, stătea întinsă lângă nevastă și nu putea dormi din cauza unei dureri îngrozitoare de apendice. Era însă altă apendicită, diferită de cea din visele anterioare. Iar imaginile erau și ele altele.

Miguel Eduardo se trezi cu amintirea foarte clară a acestui vis în minte. Rămase multă vreme în pat, privind în gol. Pe la ora prînzului, cînd merse în bucătărie, făcu singurul lucru pe care nu-l visase astfel niciodată. Și-a apucat arma de vîntoare agățată în culier și, propînd-o de un șun, și descărcă-o în gură.

Avea 43 de ani și își trăise întreaga viață cel puțin o singură dată.

bună, o nebuună fermecătoare, acum izolată, aproape uitată.

— Pune-l pe masă, așa, îi zise ea lui Lucky, care venea cu o blănă gri și jucăușă în brațe. Copernic, trebuie să ne luăm rămas bun pentru o vreme. Motanul întîne lăbușa dolofană și ciulul urechile a înțelegeri.

— Ce-ți veni să-ți spui Copernic?

— I-am dat numele ăsta pentru că îi place mai mult să stea la soare decît să bea lapte. Seara se gudură pe lîngă mine să-și aprind velloza de lîngă scaunul pe care doarme. Și lui Copernic cred că-i plăcea soarele, tot așa de mult cum îi plăcea și pămîntul. Apropo, știi că „nu soarele răsare și apune, ci pămîntul răsare și apune”? Îmi poți aminti cine a scris cuvintele astea?

— Ești... nu știu cum ești! Atît de altfel decît noi...

— Hai să nu mai vorbim despre mine. Copernic te vede pentru ultima oară. Noi o să ne mai întîlnim, nu-i așa? — se adresă Vanessa motanului. Îi mîngie și-i luă din nou laba ca semn de despărțire. Apoi, întorcîndu-se spre Lucky, îi spuse să-și îndrepte privirea spre colțul din dreapta al ecranului.

Mai întii văzu o lăbușă, apoi celelalte se iviră pe rînd, urmate de cap, trup și coadă. Pe masă nu se mai afla nici un motan, acum stătea nemîșcat în fața lui, printre flori.

— Nu-ți pare rău că nu l-ai mîngiat și tu? îi întrebă într-un tîrziu Vanessa. Te-am avertizat că n-o să-l mai vezi niciodată. Eu o să-l simt în curînd pe lîngă mine și din cînd în cînd o să-i mai și vorbesc. O să aprind și velloza, seara, special pentru el.

— Mă bucur că nu m-ai uitat și ai venit din nou. După plecarea ta am mai trimis „dincolo” și celelalte două pisici, de dragul lui Copernic. S-a împăcat bine întotdeauna cu Elizabeth și cu Cleopatra.

— M-am gîndit mult la tine, se hotărî în cele din urmă Lucky să vorbească, și am crezut că m-ai păcălit, că și-ai lăsat joc de mine. Azi, cînd m-ai rugat să te scuz o jumătate de oră m-am uitat cu atenție în jurul meu cu gîndul să dau de Copernic. Nici urmă de el. Mi-a părut rău de ce crezusem înainte. Acum bănuiesc... bănuiesc că ești un geniu.

Vanessa îi privi zîmbind ușor și îi făcu semn din cap să meargă în cealaltă cameră.

— Nu sînt un geniu, îi spuse, punînd pe măsua o tavă cu două cafele aburînde. Sînt un simplu om convins că trebuie să revină de unde a plecat. Mă înțelegi? E lucrul cel mai important acum, pentru mine, să regăsesc sensul pe care l-am pierdut la naștere. Care acum plutește undeva deasupra mea. Printre atîtea mîni strălucite s-a găsit una și mai strălucită care să spună că omul ar trebui să renunțe la coroana falsă de rege al vieții ca să poată reveni în cosmos, unde se află sensul lui pierdut.

— Tu nu trăiești pe pămînt, parec tu și tot ce-i al tău coboară din cer.

— M-am hotărît să uit de cuvîntul ăsta, pămînt. Am știut dintotdeauna că nu m-am născut în locul sau timpul potrivit.

— O să vin mai des la tine, zise Lucky.

— Mi-e i amă că azi a venit pentru ultima oară. Nu te alung, n-are rost să faci figura asta morocînoasă. În seara asta o să călătorești departe. Și chiar tu o să-mi dai semnalul de plecare.

— Ești sigură că așa trebuie să faci?

— De cînd am venit aici am învățat să flu sigură de toate. Acum pentru că tot mai e atît de puțin timp pînă cînd ne despărțim, hai să ne simțim mai aproape ca niciodată.

Sînt pregătită, zise încet Vanessa. Poți să mă săruți, dacă vrei. Lucky îi sărută ușor vîrfurile degetelor, neîndrăzînd să-i atingă buzele întînsă pe-o parte, cu capul ridicat și cu mina stînoasă puțin îndoită. „Vanessa părea să fi îmbrățișat un trup vazu și simțit numai de ea. Pe față îi stăruia zîmbetul ei trist.

— Îmi dai voie să mă mut aici, în locul tău? o întrebă Lucky.

— Nu. O să te întîlnești din cînd în cînd cu umbra mea.

Ei se hotărî atunci să n-o mai privească și, plin de neliniște, o trimise acolo unde și Copernic se bucura de soare. Vanessa îmbrățișa acum niște flori galbene care aduceau cu narcisele.

# Science fiction și alchimie medievală

(VII)

„Unealta” supertechnizată a veacurilor viitoare este, conform scenariilor proiective S.F., vehicolul spațial cosmic menit să facă posibilă apropierea concretă de lumile galactice situate la milioane de ani lumină de noi. Tema a obosit prin supralicitare, cu toate că filiația ei coboară în adâncurile preistorice ale psihismului uman.

În Evul Mediu (subiectul referințelor noastre comparative) aceste stări străvechi ale gândului s-au materializat, au devenit mod de viață și au intrat în arsenalul de unelte și înlesniri tehnologice care caracterizează sincronie o civilizație dată. Astfel, la fel ca și vehicolul spațial, cetățile medievale închid în sine ideea de siguranță defensivă. Seară de seară cetatea își ridică prudent podurile de peste șanțurile adânci cu apă. Cel rămas peste noapte dincolo de ziduri sînt victimele ororilor demoniace care bîntuie spațiile nefirsite de afară. Spre deosebire de idealul S.F. al cetății cosmice reprezentat de astronaut, idealul sinonimului ei medieval nu era unul de natură tehnică, ci idealist-metafizică. În contrast cu cetatea celestă, neagresată de forțele răului, cetatea pămînteană este înconjurată noaptea de noaptea de miasmele sulfuroase ale oștilor diavolești de care se apără prin viață conform prescripțiilor liturgice. În același fel, astronavele viitorului sînt purtătoarele unui spațiu ocrotitor într-o lume adversă reprezentată de extraterestri, vid, temperaturi colosale sau radiații. Supertechnologia este aici sinonimul ideal al ocrotirii medievale prin credință.

Pentru a se apăra de invazia primejdioasă, locuitorul cetății medievale ridică așadar după apusul soarelui podurile cetății. Odată cu fixarea pilonilor în nișa întreaga comunitate era pregătită pentru „călătoria nocturnă” care urma să se întimplă. Acest mod de a gândi lumea se întemeiază pe justificări care atunci aveau temel „logic” și „rațional”, adică „scientific”. Bunoară liliacul, fiind un șoarece-pasăre este, pentru omul medieval, un sol nocturn al di-zarmoniiilor malefice, o natură duală unită în ciuda ordinii naturale, un androgîn, o intrupare vie a contrariilor reunite de felul șarpelui cu pene. Scenariul acesta are în construcția lui o articulație exactă care se bazează pe o „axiomă” dată nesupusă îndolelii: abia cartezianismul va aduce în lume zorii unei gândiri de cu totul altă structură. Una cu adevărat științifică după accepțiunea contemporană a conceptului.

Iată, ca exemplu, un fundament axiomatice. Conform gândirii medievale întinderile întunecoase ale nopții de dincolo de zidurile cetății sînt străbătute de forțe demoniace aflate sub conducerea lui Lucifer, ingerul răzvrătit căzut din ceruri.

Și iată acum o posibilă articulație „logică”: vremea adunării vrăjitoare coincide cu noaptea sabbatului, momentul deplin al celei de a șaptea zi a creației, cînd spiritul lumii se odihnește permițînd invazia oarbă a forțelor malefice cu delirantele lor serbări orgiastice.

Plecînd de aici se poate construi un șir de propoziții axiomatice urmate de dezvoltări sistematice construite și articulate „logic”.

Reluăm prima constatare a faptului identității momentului cînd podurile cetății se ridică și al momentului ultim al inserării. Șanțurile adânci și înguste cu apă și meterezele vegheate de străzi exprimă gestul

tălerii oricărui canal comunicațional: între cel dinăuntru și cel dinafară se creează o tensiune irevocabilă și fără sorți conciliatorii. Stingerea ultimelor lumini ale asfințitului trezește lumea mitologiei antice, metamorfozată malefic deoarece pentru omul medieval păgîntătea antică este supusă Satanei. Dintr-o lume a armoniilor și a proporțiilor sacre, antichitatea se vede acum metamorfozată în sediu al forțelor oculte, opuse verbului divin. Cu toate acestea armonia universală datorează la fel de mult bunătații absolute divine cit datorează laturii opuse ei. Altcumva echilibrul n-ar mai fi posibil și viața și-ar falsifica fundamental tentațiile justițiarie. Omul are libertatea să aleagă între bine și rău. Reflexul acestei credințe în realitățile suprasensibile constituie în suși nodul calitativ al unei lumi ocupate cu problemele salvării prin spirit și al minturii prin metafizică.

Dincolo de gradul lor de adecvare științifică la realitatea care le rămîne în cele din urmă indiferentă, aceste tentații de ordonare sistematică a lumii alcătuiesc de fapt albia istoriei spirituale a omenirii.

Intr-un fel asemănător, literatura de anticipație pleacă de la „adevărurile” momentului actual pentru a le articula din aproape în aproape înspre un moment al viitorului în care prospectarea se face cu fostele unelte ale imaginației fantastice medievale cărora le-a modificat doar decorul și figurația. De aici rezultă că, într-un fel asemănător gândirii medievale, literatura științifico-fantastică se constituie prin demersuri precarteziene, preferînd îndolelii metodice, regimul afirmativ, suficient sleși, al imaginației mitice.

DANIEL VIGHI ■

## Cunoașterea lumii

Există, în partea de început a filmului „Călăuza”, o scenă cu valoare de simbol: „ei”, polițiștii, adică, lansează în urmărirea celor trei „împostori”, minajii de dorința de a transgresa limitele zonei, deschid foc de armă asupra „intrușilor” și reușesc să îl atingă pe unul dintre ei, aparent mortal.

Dar, în cele din urmă, acesta „revine la viață”, reîmplînd perfecțiunea numărului magic, trei. Căci este vorba, într-adevăr, de o magie a numărului fatidic, aici reprezentînd (așa cum mai aminteam) trei ipostaze ale aceleiași identități.

Ceea ce ne interesează însă, cu deosebire, din această secvență, este aspectul morții ritualice și al re-nașterii într-o nouă zonă de existență, a celor trei călători. Amintim, în treacăt doar, într-una din considerațiile anterioare, ea va constitui cărarea pe care vom încerca să pășim de astăzi, în drumul, temerar, pe care ni l-am propus, înspre cunoașterea Lumii.

Să ne readucem aminte, așadar, ceea ce spunea Mircea Eliade privitor la ritualul inițiatice ca moarte-înviere simbolice: „Majoritatea probelor inițiatice implică, într-un mod mai mult sau mai puțin transparent, o moarte rituală, urmată de o resurrecție sau de o nouă naștere”.

Întrearea în zonă a celor trei călători (termenul trebuie reținut, ca fiind foarte important în economia discuțiilor ce vor urma) coincide, în simbolică filmului, cu dispariția fizică definitivă, cu moartea, deci, a lor. Desprinderea de lumea realului conjunctural și pătrunderea în zonă semnifică, de fapt, călătoria în lumea spiritului pur, în moarte. (Să ne reamintim că pătrunderea în zonă se face prin trezirea dintr-un somn anamnezic, rețafia somn-moarte nemăștiind un aspect asupra căruia, credem, ar mai trebui insistat).

În folclorul românesc există o mitologie împe-

sionantă vizînd această călătorie în lumea Ne-înțelesului. „Dalbul de pribeag”, călătorul, așadar, devine, brusc, centrul de interes al întregii comunități grăbite să îl învețe pe cel călătorit călea cea dreaptă, de transgresare a granițelor acestei lumi, spre aceea de dincolo. Textul ceremonial de înmormîntare din lirica românească se constituie, în fapt, într-un adevărat text inițiatice, destinat „marții călătorii”. Nu vom stăruir asupra sa și nici nu vom hazarda ideea unor posibile interferențe între cele două texte (filmic și folcloric). Vrem însă a atrage atenția asupra caracterului de interdicție al acestor texte, menite a feri pe beneficiarii lor de posibile erori, de rătăcirea drumului și, mult mai grav, de neputința de a ajunge în „lumea fără dor”, fapt ce ar dezechilibra, practic, întreaga colectivitate.

Iată ce spune textul ceremonial: „Să n-o ței pe mîna stîngă, / Că acolo-s cîmpuri nearace, / Cu spini sămănace”.

Interesul manifestat pentru destinul de după moartea (fizică) a celui plecat vizează întreaga colectivitate pentru că, în cazul (nedorit) în care „dalbul pribeag” ar rătăci drumul, ar prejudicia întreaga existență a comunității. De aceea, sfaturile care, în cîntecul ceremonial, însoțesc pe cel plecat în drumul fără întoarcere se referă, toate, fără excepție, la însoțirea cu un cunosător al rosturilor acestei lumi, cunoscută doar în planul imaginativului. Altfel spus, i se recomandă neofitul apelarea la serviciile unei „călăuze” care este, pe rînd, vulpea, lupul, vidra, cunosători ai nivelurilor de existență fundamentale pentru om (terestru și acvatic). Aceștia au menirea de a conduce personajul-călător pe calea cea dreaptă, înspre lumea ale cărei dimensiuni singuri le cunosc. Dacă apropierea poate părea hazardată, să apelăm în textul filmului. Iată cuvintele rostite de călăuză, atunci cînd unul din cei doi „inițiați” este pe cale de a devia din drumul parcurs de acesta: „Este primejdios să vă abateți”.

Călăuza este investită astfel cu atribuțiile unui sacerdot, ale unui magister inițiatice, atrăgînd atenția asupra primejdiei schimbării direcției îndicate. Că lucrurile stau așa și că avem de-a face cu niște neofiti, o arată schimbarea numelui. În orice tip de inițiere, trecerea dintr-o stare existențială în alta se face prin moartea în prima zonă și nașterea în cealaltă, identificată cu schimbarea numelui: „le bapteme”.

Animalele psihopompe amintite, din ceremonialul de înmormîntare aparținînd folclorului românesc nu sînt doar niște simple călăuze, ci și apărători ai zonei din care fac parte. Ajutorul pe care îl oferă călătorului se referă și la acest aspect, pentru că, dacă mai este cazul să o spunem, este vorba despre o lume a valorilor sacre prin excelență. Nu altfel se rosteste Călăuza: „Să respectăm zona, altfel ne pedepsește”.

Revenind, să amintim că însoțitorii defunctului, din bocetele purtătoare de valențe inițiatice și chiar magice cunoșteau „calea potecilor; drumul pădurilor; cărarea apelor”, ajutîndu-l pe cel plecat pe drumul fără întoarcere să treacă peste piedicile care i se ivesc la tot pasul. Altfel spus, ... zona este un sistem de capcane”, pe care le pot ocoti numai cei care sînt călăuziți.

Dacă apropierea dintre cele două „zone” a putut isca nedumeriri este, credem, cazul să ne explicăm. Ceea ce este frapant în cele două texte (le-am numit pe cel filmic și pe cel folcloric) este existența a două lumi: „lumea de aici” și „lumea de dincolo”, „lumea cu dor” și cea „fără dor”.

Doi lumi aparent diferite (ba chiar, pentru unii gânditori, opuse), cea a realului concret și a realului imaginativ. Îngemănate, însă, în situațiile mai sus discutate, ca două fațete ale aceleiași Lumii, a cărei cunoaștere devine posibilă numai prin recunoașterea existenței, ca atare a amîndurora.

GHEORGHE SECHEȘAN ■

(Urmare din pag. a 12-a)

— Străine, la poarta timpului se bate cu sfiat. Aruncă arma și liniștește-ți cugetul înainte de a intra.

— Mai du-te dracului! răspuse printre dinți și volatiliză poarta, sperînd că randomizorul nu-l blochează aici. Se aruncă în spărtura întunecată, proiectat cu ultima rezervă de energie din sacul reactiv. Ideea îl salvă, căci, în urma lui, un grălaj cu țepi ascuțiți se prăvăli din tavan, rupîndu-l ajutorul minirachetei din spate. Îl aruncă cu putere în față și zimbă văzîndu-l volatilizat, pierînd într-un nor urit micrositor.

— Este ultima poartă! strigă el pereților și începu să alerge, trăgînd rafale scurte. De la acest nivel, munția nu este limitată.

Reuși să evite capcanele, parcă ușor dezamăgit că randomizorul se dovedea atît de lipsit de imaginație. În curtea castelului îl așteptau luptători ninja, înarmați cu lasere, ascunzînd sub faldurile negre ale halnelor un întreg arsenal. A fost o joacă să culeagă toate emblemele aurii expuse pe ziduri și să-l lichideze pe toți înamicii din jur. „Cu niște păpuși, prînd viață doar în fața dușmanului...” Gîndul nu-l duse la capăt, bucuria intrării în Sala Ultimă era mult prea mare.

Ostă și se rezemă de ușă. Aici nu-l păștea nici un pericol. O sală imensă, complet goală, cu excepția mesei rotunde din centru. În jurul ei, statuile de chihlimbar ale cavalerilor străluciau, mute și inerte, potirul lui Graal, din care se revărsa în valuri aurii Lumina Vieții. Un cerc roșu-aprins marca Limita, pînă la el randomizorul se angaja să nu-l facă nici o surpriză, păstrîndu-l în plus punctajul neschimbat. Timpul încremenește în fa-

## La poarta timpului

ța Lumii Vieții, așa glăsuiau instrucțiunile, dar el știa că-undeva, în măruntaiele lumii, o variabilă de sistem continua să bată tactul, cu nepăsarea unei inimi menținute artificial în viață.

Se apropie de cercul roșu, nehotărît și puțin temător. Dacă acum, la capătul drumului, randomizorul îl va anihila, ori îl va pune la cale piedicile despre care se zvonea că vor opări în calea celor prea bine situați în topul celor mai performanți. Măsură din ochi distanța. Cupa imensă cu încrustații din pietre prețioase era la cîteva lungimi de brațe de el. Lumina Vieții părea un lichid, revărsat continuu din potir și evaporîndu-se în apropierea marginilor mesei. Trebuia să se cufunde în vas, atît știa: în Sală este în siguranță. În apropierea cavalerilor domnește Neprevăzutul.

Saltul, o clipă dilatată parcă la infinit, netulburat de nici un incident. „Și asta face parte din Neprevăzut”, gîndi el înainte de a-și simți corpul spulberat de contactul cu lumina lichefiată.

Cîteva clipe, lungi cit veacurile, își pierdu cunoștința, dar știa aceasta. Undeva în străfundurile minții, un ceas nevăzută bătea încă, implacabil, toaca în dungă. Simțurile îi reveniră cu încetul, apoi, odată cu ele, teama de nolle pericole. Pînă aici nu ajunsese niciodată, iar algoritmul înfruntărilor îi era total necunoscut.

Lăsase în urmă hatte de lupi-mincători-de-ener-

gie, caractașe, detașamente inamice și monștri țereștri și extraterestri, bombe, mine și rachete, pătose mașini, aeronave, nave cosmice, spulberase sisteme solare întregi, intrîntase tot ceea ce mîntea umană putuse să-și imagineze ca potrivnic. Ce mai putea urma?

Cîntărîndu-și cu grijă mișcărilor, începu să se miște prin ceața aurie, fără să întrezărească nimic altceva decît strălucirea monotonă și neliniștitoare. Mergea cu mîinile întinse și, curînd, după cîteva pași, dădu de un perete. Își apropie fața de el și îi zări suprafața zgrunțuroasă abia cînd nasul i se lipi de el. Reuși să-l zgirie destul de ușor, cu unghile și insistă, încercînd să-și dea seama din ce e făcut. Curînd îl cuprînsese o freneză nebunească și începu să scormonească tenciala zdrîndu-și degetele pînă la sînge, fără să-l pese de durere.

După cîteva ore, mîinile i se opriră pe ceva dur. Degetele îi erau oribile, cu unghilele parcă smulse de un torționar nemilos. Ochii i se obișnuiseră cu lumina și putea vedea destul de bine peretele. Își apropie din nou fața de zid, în locul unde scobise o gaură.

Prin peretele de sticlă putu zări silueta unui copil stînd aplecat deasupra unei claviaturi. Începu să strige și să bată cu pumnii în pereți. Fața celui de dincolo se ridică încet, uitîndu-se încrunțat spre el, parcă supărat că este întrerupt dintr-o activitate importantă. Cîteva clipe se priviră în ochi, apoi se îndepărtă brusc și o luă în goană, fără să-l pese de nimic. Își amîntea perfect ziua în care pe ecranul spațiomonitorului îi apăruse figura unui disperat, care nu avea ce căuta în jocul lui.

Gongul marcă sfîrșitul jocului.

Concentrează-te! Imaginează-ți că îndoi arătătorul și bați timid la poarta timpului. Nu răspunde nimeni... Inchipule-ți că bați cu pumnul. Un de clic, apoi liniște. Enervat, își imaginează că fîntește broasca cu blasterul, gata să apese pe trăgaci. Imaginea se fărîmă greu, apoi auzi Vocea Călduzitoare.

— Străine, la poarta timpului se bate cu sfială! Aruncă-ți armele, curăță-ți veșmintele și în-călțările!

Scorul scade cu două puncte, marcînd apelul la ajutor. Se concentrează pe ideea că își schimbă hănele. Curînd, o senzație de prospețime îl încunoștință că acțiunea s-a înregistrat. Făcu același lucru cu bocancii, dar nu se hotărî să renunțe la blaster. Bătu din nou la ușă.

— Cu arma în mînă? Timpul nu se cucerește cu torța, străine! făcu Vocea scînzîndu-i scorul cu alte două unități.

Blasterul dispăru imediat ce renunță el și doar o furnicătură neplăcută stăruia cîteva clipe în zona palmei și lingă cot, unde se sprijinise patul armek. Ușa se deschise, lăsîndu-l să pătrundă într-un coridor lung și întunecos. La centură simți greutatea unei arme, ivite imediat ce trecuse pragul. Trei grenade și un revolver cu plasmatronie. Incepu să alege, imaginîndu-și că se mișcă mult aplecat înainte. Cîteva picături de plasmă trecură pe lingă el, dar nu micșoră viteza. Alerga intruna, mătîrînd totul în fața lui cu rafale incandescente, fără să se preocupe prea mult de scor. Destinul îi era ho-

tărît pentru următoarea etapă, cea mai bună dovadă era faptul că putuse trece pragul, fără ca randomizorul să profite de lipsa lui de apărare. Cuirasa rezista la cinci lovituri trase simultan într-un punct, iar el abia dacă încasase două-trei.

— Ieși din tunel, într-o cîmpe împinzîntă cu inamici. În zare, Castelul Timpului domina întinde-rea plată, atrăgîndu-l ca un magnet. Alerga trî-

## CONSTANTIN COZMIUC

### La poarta timpului

gînd intruna, din cînd în cînd și peste umăr, fără să ochească, atent doar la eventualele pericole de sus, față de care cuirasa îi era inutilă. N-ar strica să mai aibă două-trei vieți la dispoziție; terenul era minat, doar viteza alergării îl salvase pînă acum, însă energia disponibilă scădea vertiginos, o parte din hrană era otrăvită și, din cîte își amintea, mai dispunea de un singur avatar.

„Randomizor ajută!” — își spuse zărînd un sac reactiv în fața lui. Se ascunse în spatele unui pom și îl luă în spate bucuros că putea străbate distanța mai repede, fără să-și risipească propria e-

felul de chestii din astea, dar n-o să vă fie greu să vă obișnuți cu ea, întrucît este locul căruia îi aparțineți de drept și mintea dumneavoastră va fi în armonie cu el. În plus, ca să vă ajut, am pe cineva gata să vă arate poziția dumneavoastră și să vă explice cum stau lucrurile.

— Sint gata, zise Milton. De-abia rosti cuvintele și lumea se întunecă în fața ochilor săi iar cînd putu din nou să vadă se trezi stînd cu individul în negru în curtea unui castel uriaș de piatră. De-o parte se îndălțau clădiri cu ziduri cenușii, iar de cealaltă, o grădînă de trandafiri cu izbucniri de roșu, alb și galben.

În fața lor stătea un bărbos între două vîrste.

— Am ajuns, zise tipul în negru. Evon, el este cel de care trebuia să ai grijă. Milton Gomrath, faceți cunoștință cu Evon Asperito. El vă va explica tot ce trebuie să știți, continuă el, adăugînd:

— Domnilor, Centrala Probabilităților vă mulțumește din inimă pentru serviciul făcut și pentru că ați repus lucrurile la punct.

Acestea fiind zise, individul în negru se făcu nevăzut. Evon bărbosul mirii un „urmează-mă” amical și intră în cea mai apropiată clădire, ce

Azi am ajuns la capatul universului; o placardă mare, luminoasă, cu litere roșii, avertiza:

**ACESTA ESTE CAPATUL UNIVERSULUI — NU TRECETI MAI DEPARTE.**

Am tras astronava mai aproape și am oprit motoarele. Frank hăuli în interfon:

— Ce naiba-i asta?

Nu aveam nici o hartă a zonei; de fapt, venisem pînă aici tocmai pentru cartografierea. Nici o navă nu ajunsese atît de departe pînă acum.

— Păi, Frank... cred că-i capatul universului. Așa zice firma.

— Pe dracu, nu există un capăt al universului, îl dă tot trainte și știi asta la fel de bine ca mine. Dacă ai chef de glume...

— Nu eu am pus placarda, Frank. Zona asta nu-i cartografiată, după cum bine știi, ș...

— În ordine, dă-mi un reper și vom inconjura chestia aia.

— Dar, Frank, aici scrie...

— Văd ce scrie! Dă-mi coordonatele!

— Am înțeles. Sîntem în secția șase, semisecția nouă, sectorul trei, paralela opt, diagonala șapte, subsectorul...

— Johnny?

— Da?

— Ai citit vreodată povestea aia cu niște indivizi într-o astronavă care ajung la un zid?

— Nu, nu cred.

— Ajung ei la un zid, încearcă să-l treacă și mor, pentru că zidul separă raiul de restul universului.

— Aha...

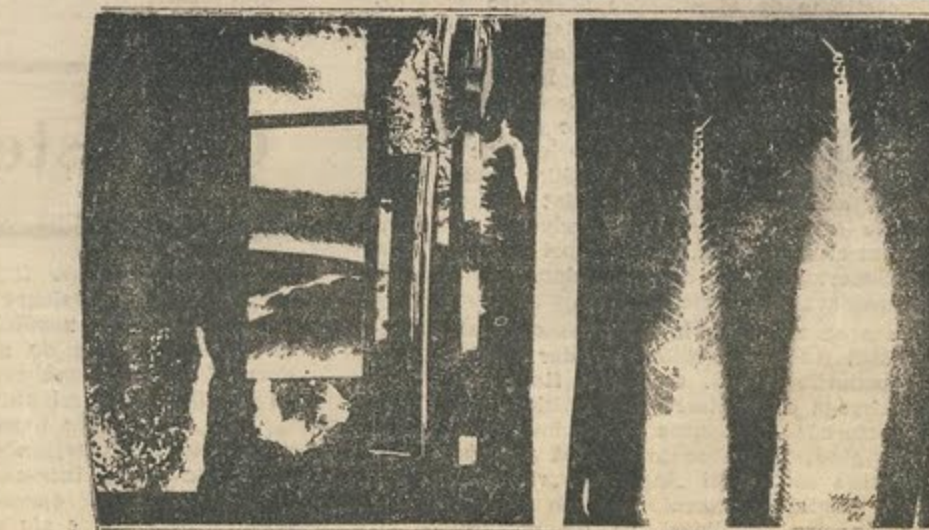
— Pare solid, nu-i așa?

— Păi cum da, dar s-ar putea să fie o simplă iluzie optică.

— Crezi că ar trebui să încercăm să-l dăm viteză maximă și să mergem mai departe?

— Nu știu ce să zic. Poate ar fi mai bine ca unul dintre noi să iasă din navă și să se uite mai bine la chestia aia. Dacă-i doar un nor de particule de praf, care...

— Ne putem apropia mai mult?



parea un grajd pentru cai. Făcînd semn cu mîna spre un bălot de paie dintr-un colț, bărbosul îi spuse lui Milton:

— Poți dormi acolo. Pe urmă îi arătă o grămadă de bălegar, o furcă cu coadă lungă și o roabă. Pune din ăla în aia, du-l afară și imprăște-l prin-

tre tuțele de trandafiri din grădînă. Apoi o să-ți găsească altceva de făcut, zise el, bălîndu-l pe Milton pe umăr. Știu că-ți va fi greu la început, băiete, dar dacă ai vreo nelămurire vreodată, n-ai decît să mă întreb.

Traducere de LUMINIȚA CICORTAS ■

## ALEXEI PANSHIN

### Destinul lui Milton Gomrath

Poate că nu e necesar să ocupi locul pe care îl meriți ca să obții ceea ce meriți.

Alexei Panshin

Milton Gomrath își ducea zilele vișînd la o vîlăță mai bună. Mai precis, își ducea zilele ca gunoier. Golea cîte o pubelă în spatele camionului de gunoi al municipiului și apoi se lăsa pradă reveriei, în timp ce mașina sfărîma resturile menajere, cranț-cranț-cranț. Era sătul pînă peste cap de camion, sătul de cămărușa mizeră în care trăia și de interminabila procesiune de zile mohorîte. Visele sale reprezentau suma tuturor „ar fi putut fi” ale vîlșii lui și, pentru că nu se putea afla în atît de multe ipostaze, visele îi erau frumoase.

Visul preferat al lui Milton nu se potrivea celor care își cunosc părinții. Fusese găsit pe treptele unui orfelinat, într-un coș de nulele împletit eu stîngăcie și aceasta îi permise în copilărie să-și imagineze o înfinitate de destine excepționale care puteau și urmau să se împlinească o dată cu apariția unei mame, a unui unchi sau văr, sosit să-l revendice și să-l ducă în lumea unui etern Iunie, căruia îi aparținea de drept. Milton creșcu, reușînd să-și termine liceul datorită unui consiliu profesoral cu pretenții egalitariste, care era de părere că toată lumea trebuie să-și încheie studiile, indiferent de capacitate, pentru ca apoi să înceapă lucrul pentru municipiu, rămî-nînd mereu fidel visului strălucitor al copilăriei.

Într-o zi, pe cînd stătea lingă mașina de gunoi, un tip slăbuș și cu o figură chinată, îmbrăcat simplu în negru, se materializă în fața lui. Fără dubuituri superonice, fără șuierături sau pocnete. O materializare de-a dreptul profesionistă.

— Milton Gomrath? întrebă tipul și Milton încuviință. Sint agent opera-tiv al Centralei Probabilităților. Pot să vă vorbesc?

Milton dădu iar din cap. Individul nu era chiar mama sau vărul pe care și-l închipulse, dar se pare că știa pe de rost replicile mormăite zilnic de Milton de cînd se știa.

— Am venit să rectific o eroare în structura probabilităților, spuse tipul în copilărie, ați fost mutat din greșea-lă din dimensiunea dumneavoastră în aceasta, avînd ca rezultat o tensiune crescîndă asupra lucrurilor-așa-cum-sînt. Nu vă pot obliga să veniți cu mine, însă dacă doriți, sint gata să vă restitui lumii căreia îi aparțineți.

— Bun, dar ce fel de lume e aceea? întrebă Milton. Seamănă cu asta? a-dăugă el arătînd spre stradă și spre camion.

— O, nu, deloc! îi răspunse indivi-dul. Este o lume a magiei, cu ba-lauri, cu cavaleri și cu castele și tot

— Cred că da. Inșă dacă-i solid și are gravitație proprie, ne poate atrage într-o clipă.

— Ești credincios, Johnny?

— Nu, aăă, ce vrei să zici cu asta?

— Adică să crezi că ăsta-i zidul care separă raiul de restul universului. Crezi că există rai?

— Poate că da, însă nu m-am gîndit niciodată.

— Am putea fi deja morți. Știi, să ne fi ciocnit de vreun asteroid sau cam așa ceva, să fi murit și să ajungem acum la rai.

## BOB OTTUM JR.

### Zgomot pentru nimic

— Nu mă simt mort. Nu ne-am fi a-mintit dacă ne-am fi ciocnit de ceva?

— Cred că ai dreptate. Unul dintre noi trebuie deci să iasă și să se uite.

— Mă duc eu, Frank.

— Nu, nu tu. Administrația Spațială are nevoie de specialiști ca tine. Mă duc eu.

— Dar, Frank, dacă...

— Las-o baltă. Atîtea probleme pentru nimic. Să ne purtăm ca doi bărbați.

— În ordine, ai dreptate. Să te ajut să-ți pui costumul?

— Da. Ne întîlnim în ecluza de presurizare.

Folosită numai pentru cartografierea, astronava noastră era concepută pentru două persoane, fiecare la un capăt. El pilota, eu desenam. Ecluza de presurizare și depresurizare era chiar la mijloc. L-am ajutat să-și pună costumul,

după care m-am întors să-l urmăresc pe monitorul de televiziune.

— Cum e afară, Frank?

— Bine. Aproape am ajuns. Văd par-că...

— Ei, fir-ar să fie...

— S-a întimplat ceva, Frank?

L-am văzut apropiindu-se de zid, un perete în toată puterea cuvîntului, și uitîndu-se la ceva.

— Johnny?

— Da?

— Ai o fisă?

— O... o ce?

— O fisă. O monedă de douăzeci și cinci de cenți.

— Nu știu. Pentru ce?

— Caută. Vin să o iau.

Aveam niște monede pe navă. Nu știu de ce, dar trebuie să fi existat un mo-tiv pentru care ni s-au pus bani la bord. Cînd s-a întors, i-am dat fisă.

— La ce-ți trebuie, Frank?

— Mai bine la-ți și tu una. Și pune-ți costumul. Vă îndată.

Plecă, dar se întoarse imediat. Am vă-zut că ceva nu-i în regulă. Avea privirea sticloasă și-l atrîna falca, iar sprîncene-le îi erau ridicate și fruntea încrîntată.

— Ce-i, Frank? Ce s-a întimplat?

— Nimic. Absolut nimic.

Cînd am ajuns la cîteva metri de zid, le-am văzut. Erau cu sutele, lipite pes-te tot. Firme vechi, inscripții. Una spu-nea „Mîncăți la restaurantul lui Joe”, alta — mai mare — „Kilroy a fost aici”. Inimi scrijelite, cu inițiale în ele. Pe măsură ce mă apropiam, vedeam mîzgă-lite chiar și înjurături și obscenități.

Cînd am ajuns lingă zid, am rîmas cu privirea pe o tăbliță albă, pătrată, pe care scria:

**EVIDENT, NU SÎNTEȚI CONVINS CĂ ACESTA ESTE CAPATUL UNIVERSULUI. DACA INTRODUCETI O FISA IN FANTA DE MAI JOS, VIZORUL SE VA DESCHIDE ȘI VA VEȚI PUTEA CON-VINGE.**

Frank avusese dreptate. Am băgat fi-sa și m-am uitat prin vizor. Nimic.

Traducere de TUDOR BEȘUAN ■